

II MEĐUNARODNI KONGRES LOGOPEDA SRBIJE
LOGOPEDIJA DANAS
Tema: Komunikacija bez granica: Novi pristupi logopediji u globalnom kontekstu

Knjiga apstrakata

11-12. oktobar 2025.

Srpska logopediska asocijacija
Hotel Falkenštajner, Bulevar Mihajla Pupina 10k,
Beograd

2nd INTERNATIONAL CONGRESS
SPEECH AND LANGUAGE THERAPY TODAY
*Theme: Communication Without Borders: New Approaches to Speech and
Language Therapy in a Global Context*

Book of abstracts

11-12. October 2025.

Serbian Logopedics Association (SLA)
Hotel Faleknsteiner, Bulevar Mihajla Pupina 10k
Belgrade

Izdavač:

Srpska logopedaska asocijacija

Za izdavača:

prof. dr Neda Milošević Dedakin

Glavni urednik:

prof. dr Neda Milošević Dedakin

Odgovorni urednik:

Jelena Milisavljević

Tehnički urednik:

Zlatko Filipović

ISBN-978-86-904830-4-4

**ORGANIZATOR MEĐUNARODNOG NAUČNO-STRUČNOG
SKUPA**

Srpska logopediska asocijacija

NAUČNI I PROGRAMSKI ODBOR

- Prof. dr Mile Vuković, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija
- Prof. dr Neda Milošević Dedakin, Akademija za humani razvoj, Srbija
Doc. dr Jovana Janjić, Akademija za humani razvoj, Srbija
- Prof. dr Nada Dobrota Davidović, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija
- Prof. Dr Slavica Golubović, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija
- Prof. dr Stéphane Jullien, University of Neuchâtel – Institute of Speech and Language Sciences, Switzerland
- Prof. dr Pere Clave, Mataro Hospital, Catalonia, Spain; Center for Biomedical Research in Liver and Digestive Diseases; Autonomous University of Barcelona, Catalonia, Spain
- Prof. dr Yvonne van Zaalen, The Hague University of Applied Sciences, Netherlands
- Prof. dr Francesca Del Gado, Sapineza University of Rome, Italy
dr Roberto Grujičić, Institut za mentalno zdravlje, Srbija
dr sci. Jadranka Otašević, Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Srbija
- dr sci. Silvana Filipova, Zavod za rehabilitaciju na sluh, govor i jezik, Severna Makedonija
- Jelena Milisavljević, Akademija za humani razvoj, Srbija
Danijela Rodić, Logopraktika Subotica, Srbija
- Darinka Šoster, Zavod za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju “Prof. dr Cvetko Brajović”, Srbija
- Nenad Novaković, logopedski kabinet „Novaković“, Srbija
Mirna Zelić, Centar „Terapika“, Srbija
Lana Jerkić Rajić, Dom zdravlja Niš, Srbija

SEKRETAR PROGRAMSKOG ODBORA

Anja Lovaš

ORGANIZACIONI ODBOR

Smiljka Novaković, logopedski kabinet „Novaković“, Srbija

Marina Aleksić, logopedski centar „Aleksić“, Srbija

Dubravka Andrić

TEHNIČKA PODRŠKA

Zlatko Filipović

AKREDITACIJA

Međunarodna naučno stručni skup akreditovan je u:

Komori socijalne zaštite: 55075-2050/2025

Zavodu za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja Republike Srbije:

kod S14002025

Prijatelj Kongresa

Sinapsa edicije d.o.o., Beograd

Sadržaj

PREDGOVOR	5
50 GODINA LOGOPEDIJE U SRBIJI Neda Milošević Dedakin	6
50 YEARS OF SPEECH AND LANGUAGE THERAPY IN SERBIA Neda Milošević Dedakin	8
BRZOPLETOST SE MOŽE USPEŠNO TRETIRATI Yvonne Van Zaalen	10
CLUTTERING CAN BE TREATED SUCCESSFULLY Yvonne van Zaalen	11
PLAY!: SVEOBUHVAJNI TRETMAN ZA PREDŠKOLSKU DECU KOJA MUCAJU Francesca Del Gado	12
PLAY!: AN INTEGRATED TREATMENT FOR PRESCHOOLER CHILDREN WHO STUTTER Francesca Del Gado	14
AGRAMATIZAM KOD AFAZIJA: MODELI INTERPRETACIJE I PRISTUPI PROCENI Mile Vuković	16
AGRAMMATISM IN APHASIA: MODELS OF INTERPRETATION AND APPROACHES TO ASSESSMENT Mile Vuković	18
RANA INTERVENCIJA KOD AUTIZMA: KOMUNIKACIJA IZMEĐU STRUČNJAKA I RODITELJA KAO KLJUČ TERAPIJSKOG USPEHA Roberto Grujičić	20
EARLY INTERVENTION IN AUTISM: COMMUNICATION BETWEEN PROFESSIONALS AND PARENTS AS THE KEY TO THERAPEUTIC SUCCESS Roberto Grujičić	22
SOCIJALNA PARTICIPACIJA KAO CILJ I SREDSTVO U PRIMENI POTPOMOGNUTE I ALTERNATIVNE KOMUNIKACIJE (AAC) KOD LOGOPEDA. UKLJUČIVANJE SOCIJALNOG KONTEKSTA I KOMUNIKACIJE U PROCENU I INTERVENCIJU Stéphane Jullien	24
SOCIAL PARTICIPATION AS A GOAL AND MEANS IN AAC IMPLEMENTATION FOR SLTS. INCLUDING SOCIAL CONTEXT AND COMMUNICATION FOR ASSESSMENT AND INTERVENTION Stéphane Jullien	26
DJEČJA GOVORNA APRAKSIJA: ŠTO ZNAMO, A ŠTO TEK TREBAMO OTKRITI? Dora Knežević	28
CHILDHOOD APRAXIA OF SPEECH: WHAT DO WE KNOW, AND WHAT DO WE STILL NEED TO DISCOVER? Dora Knežević	29

RESURS ILI SMETNJA: VIŠEJEZIČNOST IZ UGLA LOGOPEDIJE Jovana Janjić	30
RESOURCE OR OBSTACLE: MULTILINGUALISM FROM A SPEECH THERAPY PERSPECTIVE Jovana Janjić	32
MEĐUPROFESIONALNA SARADNJA I KLJUČNA ULOGA LOGOPEDA Yvonne van Zaalen	34
INTERPROFESSIONAL COLLABORATION AND THE ESSENTIAL ROLE OF THE SPEECH LANGUAGE PATHOLOGIST Yvonne van Zaalen	36
OROFARINGEALNA DISFAGIJA KOD STARIJIH: PATOFIZIOLOGIJA, KOMPLIKACIJE, OPSEŽAN SKRINING, KLINIČKA DIJAGNOZA I MULTIMODALNE INTERVENCIJE Pere Clavé	38
OROPHARYNGEAL DYSPHAGIA IN THE ELDERLY: PATHOPHYSIOLOGY, COMPLICATIONS, MASSIVE SCREENING, CLINICAL DIAGNOSIS, AND MULTIMODAL INTERVENTIONS Pere Clavé	40
VIRTUELNA REALNOST U LOGOPEDIJI Gareth Walkom	42
VIRTUAL REALITY IN SPEECH THERAPY Gareth Walkom	43
RODITELJ-DETE-LOGOPED Nada Dobrota Davidović, Dragomir Davidović, Maja Davidović, Jadranka Otašević, Saša Milićević	44
PARENT-CHILD-SLT Nada Dobrota Davidović, Dragomir Davidović, Maja Davidović, Jadranka Otašević, Saša Milićević	46
RAZVOJNI ASPEKTI TEORIJE UMA KOD DETETA SA RANOM IZLOŽENOŠĆU EKLANIMA: KLINIČKI PRIKAZ Silvana Filipova, Vasilka Galevska Jovčevski, Biljana Arizankoska Eftimova, Dita Torte Čiče, Anita Nacevska, Anastasija Jovanovska	48
DEVELOPMENTAL ASPECTS OF THEORY OF MIND IN A CHILD WITH EARLY SCREEN EXPOSURE: A CLINICAL CASE STUDY Silvana Filipova, Vasilka Galevska Jovčevski, Biljana Arizankoska Eftimova, Dita Torte Čiče, Anita Nacevska, Anastasija Jovanovska	50
ZNAČAJ RANE PROCENE DIFERENCIRANIH MOTORNIM OBRAZACA I NEUROPSIHOLOŠKIH FUNKCIJA U PREVENCIJI POREMEĆAJA GOVORA Jadranka Otašević	52
THE IMPORTANCE OF EARLY ASSESSMENT OF DIFFERENTIATED MOTOR PATTERNS AND NEUROPSYCHOLOGICAL FUNCTIONS IN THE PREVENTION OF SPEECH DISORDERS Jadranka Otašević	54

LEKSIČKO-SEMANTIČKI DEFICITI KOD OSOBA SA PRIMARNOM PROGRESIVNOM AFAZIJOM Verica Paunović, Mile Vuković	56
LEXICAL-SEMANTIC DEFICITS IN PERSONS WITH PRIMARY PROGRESSIVE APHASIA Verica Paunović, Mile Vuković	58
PRIMENA RODITELJSKIPOSREDOVANIH PRISTUPA U RADU SA DECOM SA POREMEĆAJIMA IZ SPEKTRA AUTIZMA Kristina Dimitrijević	60
THE IMPLEMENTATION OF PARENT-MEDIATED APPROACHES IN WORK WITH CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER Kristina Dimitrijević	62
AERODIGESTIVNI POREMEĆAJI Željana Sukur	64
AERODIGESTIVE DISORDERS Željana Sukur	66
EFIKASNOST ONLINE ALATA KAO PODRŠKE RODITELJIMA U TRETMANU ARTIKULACIONOFONOLOŠKIH POREMEĆAJA Ružica Ćirković, Nevena Ječmenica, Tanja Milovanović	68
EFFECTIVENESS OF AN ONLINE TOOL AS PARENTAL SUPPORT IN THE TREATMENT OF ARTICULATION AND PHONOLOGICAL DISORDERS Ružica Ćirković, Nevena Ječmenica, Tanja Milovanović	70
PRIKAZ REZULTATA LOGOPEDSKOG TRETMANA KOD PACIJENTA SA GLOBALNOM AFAZIJOM - PRIKAZ SLUČAJA Vukica Ninković, Tanja Milovanović	72
SPEECH AND LANGUAGE THERAPY OUTCOMES IN A PATIENT WITH GLOBAL APHASIA - A CASE REPORT Vukica Ninković, Tanja Milovanović	74
VREME UKLJUČIVANJA U TRETMAN DECE SA AUTIZMOM Aleksandra Malešević, Tijana Nedeljković, Bojana Drobnjak	76
TIMING OF TREATMENT INITIATION FOR CHILDREN WITH AUTISM Aleksandra Malešević, Tijana Nedeljković, Bojana Drobnjak	78
PROCENA IDENTIFIKACIJE REČENICA ZATVORENOG TIPa KOD OSOBA SA KOHLEARNIM IMPLANTIMA Vesna Lazarovska	80
ASSESSMENT OF CLOSED-TYPE SENTENCE IDENTIFICATION IN PERSONS WITH COCHLEAR IMPLANTS Vesna Lazarovska	82
KOMPLEMENTARNI PRISTUP U PROCENI RAZVOJA DECE: ULOGA CDI INVENTARA I BRUNET-LÉZINE SKALE - INTERPRETACIJA, KLINIČKA PRIMENA I OGRANIČENJA Danijela Krunić, Sandra Radojević Mihajlović	84

COMPLEMENTARY APPROACH IN CHILD DEVELOPMENT ASSESSMENT: THE ROLE OF THE CDI AND THE BRUNETLÉZINE SCALE - INTERPRETATION, CLINICAL APPLICATION, AND LIMITATIONS	86
Danijela Krunić, Sandra Radojević Mihajlović	
UTICAJ OBRAZOVANJA NA OČUVANJE LEKSIČKOSEMANTIČKIH SPOSOBNOSTI KOD STARIJIH OSOBA	88
Dragana Baćinac, Mile Vuković	
THE INFLUENCE OF EDUCATION ON THE PRESERVATION OF LEXICALSEMANTIC ABILITIES IN OLDER ADULTS	90
Dragana Baćinac, Mile Vuković	
LIKE/FOLLOW NE LEČI: OPASNOST LOGOPEDSKIH SAVETA SA DRUŠTVENIH MREŽA	92
Jelena Milisavljević, Mirna Zelić	
LIKE/FOLLOW DOESN'T HEAL: THE DANGER OF SPEECH THERAPY ADVICE FROM SOCIAL MEDIA	94
Jelena Milisavljević, Mirna Zelić	

PREDGOVOR

Ovaj Kongres obeležava dva značajna i istorijska trenutka za srpsku logopediju.

Prvo, ovo je prvi Kongres koji Srpska logopediska asocijacija organizuje kao punopravni član Evropske logopediske asocijacije, a čast da ga otvori pripala je predsednici Evropske asocijacije logopeda Sahri Mengal. Godine posvećenog rada i zalaganja na unapređenju naše profesije sada donose svoje plodove. Tema ovog Kongresa – „Komunikacija bez granica“ simbolično oslikava i novi razvojni put logopedije.

Drugo, 2025. godina obeležava jubilej – 50 godina od osnivanja logopedije u Republici Srbiji. Ovaj trenutak koristimo da se sa poštovanjem osvrnemo na našu istoriju, ali i da pogledamo u budućnost. Gde smo bili, gde smo sada i kuda želimo da idemo? Koje promene moramo pokrenuti danas da bismo sutra bili bolji?

Ovaj Kongres pruža nam i priliku da se prisetimo i istaknemo velika imena naše profesije, ona koja su, možda nepravедno, godinama bila potisnuta iz stručne javnosti. Od nas zavisi da li ćemo svoju istoriju zanemariti ili ćemo je s ponosom prigrliti i na njoj graditi nove temelje. Posebno mesto u toj istoriji pripada prof. dr Spaseniji Vladisavljević, osnivaču prve Katedre za logopediju, prvoj doktorki nauka iz oblasti logopedije u Jugoslaviji, autorki brojnih udžbenika i monografija, i neumornoj vizionarki koja je čitav svoj profesionalni život posvetila razvoju logopedije u Srbiji. Zahvaljujući njenom radu i nasleđu, naša struka danas ravnopravno prati svetske trendove i u mnogim segmentima ni u čemu ne zaostaje.

Zbog svega toga, ovaj Kongres ima poseban značaj za sve nas – jer spaja tradiciju i budućnost, iskustvo i inovaciju, nacionalni identitet i međunarodnu saradnju.

Urednik

Prof. dr Neda Milošević Dedakin

Neda Milošević Dedakin*, Jelena Milisavljević

Akademija za humani razvoj, Beograd

Srpska logopedska asocijacija

50 GODINA LOGOPEDIJE U SRBIJI

Razvoj logopedije u Srbiji neodvojivo je vezan za pionirski rad prof. dr Spasenije Vladisavljević (1921–2006), prve doktorke logopedskih nauka u Jugoslaviji i osnivačice Katedre za logopediju na Defektološkom fakultetu u Beogradu. Od svojih prvih koraka u surdopedagogiji, preko usavršavanja u inostranstvu (Engleska, SAD) i rada u okviru Instituta za eksperimentalnu fonetiku, ona je postavila temelje naučne i praktične logopedije u našoj zemlji. Svojim istraživanjima artikulacionih poremećaja, naročito afrikata, mucanja, afazije, disleksije i disgrafije, stvorila je domaću dijagnostičko-terapijsku osnovu i razvila testove koji su decenijama korišćeni u praksi. Kao organizator i profesor, uvela je eksperimentalno zasnovanu nastavu i uključivala studente u istraživačke projekte, obrazujući generacije stručnjaka koji su nastavili njen rad. Njena bogata bibliografija obuhvata više od deset kapitalnih monografija i udžbenika koji su oblikovali razvoj discipline. Iako je penzionisana 1985. godine, njen doprinos utemeljenju i afirmaciji logopedije kao samostalne naučne discipline ostaje nezaobilazan. Ovaj rad, povodom pedesetogodišnjice razvoja logopedije u Srbiji, osvetljava ključne momente biografije i stvaralaštva

* neda.milosevic@ahr.edu.rs

prof. dr Spasenije Vladisavljević, sa ciljem da ukaže na značaj njene vizije i trajnog nasleđa u oblasti logopedске nauke i prakse.

Ključne reči: *logopedija, Srbija, prof. dr Spasenija Vladisavljević*

Neda Milošević Dedakin, Jelena Milisavljević

College of Human Development, Belgrade, Republic of Serbia

Serbian logopedics association

50 YEARS OF SPEECH AND LANGUAGE THERAPY IN SERBIA

The development of speech therapy in Serbia is inextricably linked to the pioneering work of Prof. Dr. Spasenije Vladisavljević (1921–2006), the first doctor of speech therapy sciences in Yugoslavia and the founder of the Department of Speech Therapy at the Faculty of Defectology in Belgrade. From her first steps in deaf pedagogy, through training abroad (England, USA) and work within the Institute for Experimental Phonetics, she laid the foundations of scientific and practical speech therapy in our country. Through her research on articulation disorders, especially affricates, stuttering, aphasia, dyslexia and dysgraphia, she created a domestic diagnostic and therapeutic basis and developed tests that have been used in practice for decades. As an organizer and professor, she introduced experimentally based teaching and involved students in research projects, educating generations of experts who continued her work. Her rich bibliography includes more than ten capital monographs and textbooks that shaped the development of the discipline. Although she retired in 1985, her contribution to the establishment and affirmation of speech therapy as an independent scientific discipline remains indispensable. This work, on the occasion of the fiftieth anniversary of the development of speech

therapy in Serbia, sheds light on the key moments of the biography and creativity of prof. Dr. Spasenije Vladislavljević, with the aim of pointing out the importance of her vision and lasting legacy in the field of speech therapy science and practice.

Key words: *speech therapy, Serbia, prof. Spasenija Vladislavljević*

Yvonne van Zaalen*

Univerzitet primenjenih nauka u Hagu, Holandija

BRZOPLETOST SE MOŽE USPEŠNO TRETIRATI

Brzopletost se može uspešno kontrolisati, ali ne i izlečiti, putem logopedске terapije koja se fokusira na strategije poput tehnika samonadzora, kao što su pravljenje pauza i tapkanje slogova. Tretman je individualizovan, zahteva doslednu praksu i ima za cilj da osobu učini samouverenijom i efikasnijom u komunikaciji. Brzopletost je globalno prepoznat poremećaj komunikacije, ali se često slabo razume. Ova predavanja pružaju istorijski pregled napora pionira u oblasti da demistifikuju poremećaj brzopletosti, pre nego što se predstavi etiologija i simptomi brzopletosti iz više perspektiva: psihološke, psihojezičke, neurološke, socijalne, afektivne i kognitivne. Takođe pruža detaljnu diskusiju o identifikaciji, diferencijalnoj dijagnozi i proceni brzopletosti, koristeći savremene i napredne dijagnostičke procedure, pre nego što objasni racionalne i jedinstvene, inovativne procedure za terapiju zasnovanu na dokazima. Predavanje je široko potkrepljeno praktičnim primerima i video materijalima.

Ključne reči: *brzopletost, procena, terapija, digitalno praćenje*

* Y.vanZaalen@hhs.nl

Yvonne van Zaalen

The Hague University of Applied Sciences, Netherlands

CLUTTERING CAN BE TREATED SUCCESSFULLY

Cluttering can be successfully managed, not cured, through speech therapy that focuses on strategies like self-monitoring techniques such as pausing and syllable tapping. Treatment is individualized, requires consistent practice, and aims to make a person more confident and effective in their communication. Cluttering is a globally recognized communication disorder, yet it is often poorly understood. This lecture presents a historical overview of the efforts of pioneers in the field to demystify the cluttering disorder, before introducing the etiology and symptoms of cluttering from several perspectives: psychological, psycho-linguistic, neurological, social, affective, and cognitive. It also provides an in-depth discussion of the identification, differential diagnosis, and assessment of cluttering, using current and advanced diagnostic procedures before explaining the rationales and unique, innovative procedures for evidence based treatment of cluttering. This presentation is widely supported by practical examples and videos.

Keywords: *cluttering, assessment, treatment, digital monitoring*

Francesca Del Gado*

Univerzitet Sapijenca u Rimu, Italija

PLAY!: SVEOBUH VATNI TRET MAN ZA PREDŠKOLSKU DECU KOJA MUCAJU

Uvod. Istraživanja pokazuju da mucanje značajno utiče na osobu koja muca i na njenu porodicu već od predškolskog uzrasta. To kako se mucanje razvija i kako dete reaguje na njega zavisi kako od ličnih faktora, tako i od faktora okoline. Deca koja mucaju (DKM) mogu razviti negativan stav prema komunikaciji, dok roditelji mogu pokazivati neodgovarajuće reakcije u ponašanju.

Cilj. Cilj rada je da predstavi program *Play!*. To je direktan, integrisan četvoromesečni program za decu koja mucaju u uzrastu od 2,5 do 6 godina, sa ciljevima: desenzitizacije deteta i njegovih roditelja na disfluentnosti, osnaživanja deteta da prepozna trenutak kada muca i modifikacije misli i emocija povezanih sa mucanjem. Objašnjene su četiri faze programa. Korišćenje bajki kao alata u okviru programa *Play!* omogućava rad na: prepoznavanju osobina likova i ličnih karakteristika, emocija i misli, učenju pravila komunikacije, eksperimentisanju sa različitim modelima ponašanja i unapređenju veština rešavanja problema. Učešće roditelja je ključni deo programa, kroz savetovanje i aktivno učešće u terapiji.

* f.delgado@crc-balbuzie.it

Zaključak. Modifikacija komunikativnog okruženja radi povećanja njegove efikasnosti, desenzitizacija deteta i roditelja na disfluentnosti i podsticanje promene misli i emocija povezanih sa mucanjem omogućavaju rad na dvostrukoj dimenziji poremećaja, i otvorenoj (vidljivoj) i skrivenoj, i doprinosi stvaranju podržavajuće porodične sredine za decu koja mucaju.

Ključne reči: *integrisani program za mucanje, predškolski uzrast, bajke, uključenost roditelja, desenzitizacija, reakcije na mucanje, veštine rešavanja problema*

Francesca Del Gado
Sapienza University of Rome, Italy

PLAY!: AN INTEGRATED TREATMENT FOR PRESCHOOLER CHILDREN WHO STUTTER

Background. Research shows that stuttering has a significant impact on the individual who stutters and his/her family as early as preschool age. How stuttering evolves and how the child reacts to it depends on his personal factors as well as on environmental factors. CWS may develop a negative communication attitude and parents may have unsupportive behavioral reactions.

Purpose. The aim of the paper is to present *Play!*. It is a direct, integrated 4-month program for CWS between the ages of 2.5 and 6 years, with the goals of: desensitizing the child and his or her parents to dysfluencies, empowering the child to identify his or her moment of stuttering, and modifying stuttering-related thoughts and emotions. The four stages of the program are explained. The use of fairy tales as a tool of *Play!* allows working on: identifications of character's and personal features, emotions and thoughts, learning communication's rules, experimenting with different models of behavior and improving problem solving skills. Parental involvement is an essential part of the program with counseling and participation in therapy.

Conclusion. Modifying the communicative climate in order to make it more effective, desensitizing child and parents to the disfluencies and

encouraging the modification of thoughts and emotions related to stuttering allow to work on the dual dimension of the stuttering disorder, both the overt and the covert one and to promote a more supportive family environment for CWS.

Keywords: *integrated stuttering program, preschoolers, fairy tale, parents' involvement, desensitization, stuttering reactions, problem solving skills*

Mile Vuković*

*Univerzitet u Beogradu–Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Srbija*

AGRAMATIZAM KOD AFAZIJA: MODELI INTERPRETACIJE I PRISTUPI PROCENI

Uvod. Agramatizam predstavlja jedan od opštih simptoma afazije. Može se ispoljiti u okviru različitih afazičkih sindroma, a posebno je izražen kod Brokine afazije. Osobe sa agramatizmom često izostavljaju funkcijske reči, nepravilno koriste sufikse za padež, rod, broj i vreme, te produkuju pojednostavljene sintaksičke konstrukcije. U ovom radu prikazani su modeli interpretacije i pristupi proceni agramatizma kod osoba sa afazijom.

Metod. Rad je zasnovan na pregledu relevantne literature, uz korišćenje elektronskih baza podataka biblioteka i specijalizovanih internet pretraživača.

Rezultati. U cilju interpretacije agramatizma razvijeni su različiti teorijski modeli, koji se mogu klasifikovati kao lingvistički, psiholingvistički i neurobiološki. Ovim modelima objašnjavaju se morfološki i sintaksički deficiti u odnosu na lingvističku složenost, mehanizme obrade i nauroanatomsku organizaciju jezika. U proceni

* mvukovic.dr@gmail.com

agramatizma koriste se standardizovani instrumenti i nestandardizovane procedure analize jezičkih uzoraka.

Zaključak. Teorijski modeli interpretacije agramatizma doprinose razumevanju njegove prirode, razvoju instrumenata za procenu morfosintaksičkih sposobnosti i planiranju adekvatnih terapijskih intervencija.

Ključne reči: *agramatizam, afazija, modeli interpretacije agramatizma, procena agramatizma*

Mile Vuković

*University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation,
Serbia*

AGRAMMATISM IN APHASIA: MODELS OF INTERPRETATION AND APPROACHES TO ASSESSMENT

Introduction. Agrammatism is one of the core symptoms of aphasia. It may occur across different aphasic syndromes, but is most prominent in Broca’s aphasia. Individuals with agrammatism often omit function words, use incorrect inflectional suffixes for case, gender, number, and tense, and produce simplified syntactic constructions. This paper presents models of interpretation and approaches to the assessment of agrammatism in people with aphasia.

Method. The study is based on a review of relevant literature, drawing on electronic library databases and specialized online search engines.

Results. Several theoretical models have been developed to account for agrammatism, generally classified as linguistic, psycholinguistic, and neurobiological. These models explain morphological and syntactic deficits in relation to linguistic complexity, processing mechanisms, and the neuroanatomical organization of language. Assessment of agrammatism relies on both standardized instruments and non-standardized procedures for language sample analysis.

Conclusion. Theoretical models of agrammatism contribute to understanding its nature, to the development of instruments for

assessing morphosyntactic abilities, and to planning of appropriate therapeutic interventions.

Keywords: *agrammatism, aphasia, models of interpretation of agrammatism, assessment of agrammatism*

Roberto Grujić*

*Institut za mentalno zdravlje, Srbija; Univerzitet u Beogradu - Medicinski
fakultet, Srbija*

RANA INTERVENCIJA KOD AUTIZMA: KOMUNIKACIJA IZMEĐU STRUČNJAKA I RODITELJA KAO KLJUČ TERAPIJSKOG USPEHA

Rano prepoznavanje poremećaja iz spektra autizma (PSA) i blagovremeno uključivanje dece u intervencije dokazano značajno unapređuju dugoročne ishode u pogledu razvoja komunikacije, socijalnih veština i adaptivnog funkcionisanja. Ipak, proces od prve sumnje do započinjanja tretmana ne zavisi samo od dostupnosti dijagnostičkih i terapijskih procedura, već i od kvaliteta komunikacije između stručnjaka i roditelja. Način na koji se roditeljima saopštava dijagnoza, kako im se objašnjava značaj rane intervencije, ali i koliko se uvažavaju njihove emocije i dileme direktno oblikuje njihovu motivaciju, saradnju i doslednost u primeni preporuka. Iz ugla dečjeg psihijatra, komunikacija sa roditeljima ima višestruku ulogu: ona pomaže u smanjenju otpora i osećaja krivice, omogućava razumevanje simptoma i potreba deteta, te gradi savez neophodan za dugoročno vođenje terapijskog procesa. Posebno je značajno naglasiti da rana intervencija ne podrazumeva samo formalne terapijske programe koje

* robertogrujic@gmail.com

sprovode stručnjaci, već i roditeljske (engl. *parent-mediated*) intervencije, gde roditelj, uz podršku stručnjaka, postaje aktivan nosilac stimulacije u svakodnevnim interakcijama. Cilj ovog predavanja je da prikaže ključne aspekte komunikacije između stručnjaka i roditelja u procesu rane dijagnostike i tretmana autizma, sa posebnim osvrtom na izazove u lokalnom kontekstu. Biće istaknute dobre prakse, ali i tipične prepreke koje otežavaju pravovremenu i kvalitetnu intervenciju.

Ključne reči: *poremećaj iz spektra autizma, rana intervencija, komunikacija sa roditeljima, uloga stručnjaka, saradnja porodice i stručnjaka*

Roberto Grujić

*Institute of Mental Health, Serbia; University of Belgrade, Faculty of
Medicine, Serbia*

EARLY INTERVENTION IN AUTISM: COMMUNICATION BETWEEN PROFESSIONALS AND PARENTS AS THE KEY TO THERAPEUTIC SUCCESS

Early recognition of autism spectrum disorder (ASD) and timely inclusion of children in interventions have been shown to significantly improve long-term outcomes in communication, social skills, and adaptive functioning. However, the pathway from the first signs of concern to the initiation of treatment does not rely only on diagnostic and therapeutic procedures, but also on the quality of communication between professionals and parents. The way in which parents are informed about the diagnosis, how the importance of early intervention is explained to them, and the extent to which their emotions and dilemmas are acknowledged directly shape their motivation, cooperation, and consistency in following recommendations. From the perspective of a child psychiatrist, communication with parents serves multiple purposes: it reduces resistance and feelings of guilt, enables a better understanding of the child's symptoms and needs, and builds the alliance necessary for long-term treatment. It is particularly important to highlight that early intervention is not limited to formal therapeutic programs conducted by professionals, but also includes parent-mediated interventions, where parents supported by

professionals become active agents of stimulation in daily interactions. This presentation aims to emphasize the crucial aspects of communication between professionals and parents in the process of early diagnosis and treatment of autism, with a specific focus on challenges in the local context. Best practices will be outlined, as well as common obstacles that hinder timely and effective intervention.

Keywords: *autism spectrum disorder, early intervention, communication with parents, role of professionals, family–professional collaboration*

Stéphane Jullien*

Univerzitet u Nešatelu – Institut za govor i jezik, Švajcarska

SOCIJALNA PARTICIPACIJA KAO CILJ I SREDSTVO U PRIMENI POTPOMOŽNE I ALTERNATIVNE KOMUNIKACIJE (AAC) KOD LOGOPEDA. UKLJUČIVANJE SOCIJALNOG KONTEKSTA I KOMUNIKACIJE U PROCENU I INTERVENCIJU

Iako smernice zasnovane na dokazima o augmentativnoj i alternativnoj komunikaciji (AAK) snažno preporučuju obuku komunikacionih partnera i njihovo uključivanje u AAK projekte, kako u proceni, tako i u intervenciji (Ken-Walsh et al., 2015), postojeći standardizovani testovi ne procenjuju efikasno komunikaciju i socijalnu participaciju u svakodnevnim interakcijama. Pored toga, saradnja sa komunikacionim partnerima se često navodi kao suviše ograničena (Johansson et al., 2011). Zbog toga, prepoznavanje faktora koji olakšavaju i otežavaju socijalnu participaciju osoba sa komunikacijskim teškoćama, u kontekstu i kroz upotrebu AAK, ostaje značajan izazov za logopede.

U okviru ovog izlaganja biće predstavljen pregled različitih mreža za procenu koje omogućavaju evaluaciju upotrebe AAK u kontekstu, kao i intervencione metode (Pless et al., 2012; Simeonsson et al., 2012; Rowland et al., 2016), usklađene sa ICF-CY okvirom (SZO, 2007). S obzirom na to da takve mreže mogu potceniti ili preceniti

* stephane.jullien@unine.ch

komunikacione sposobnosti, biće razmotrene i alternativne metode procene, poput analize video-snimljenih interakcija u društvenim kontekstima. Metoda video-povratne informacije, posebno, može se efikasno koristiti za obuku komunikacionih partnera. Na kraju će biti predstavljen rad u toku na kolaborativnoj platformi koja je osmišljena da olakša primenu ovih metoda u kliničkoj praksi.

Ključne reči: *augmentativna i alternativna komunikacija, obuka komunikacionih partnera, socijalna participacija, evaluacija upotrebe AAK u kontekstu*

Stéphane Jullien

*University of Neuchâtel – Institute of Speech and Language Sciences,
Switzerland*

SOCIAL PARTICIPATION AS A GOAL AND MEANS IN AAC IMPLEMENTATION FOR SLTS. INCLUDING SOCIAL CONTEXT AND COMMUNICATION FOR ASSESSMENT AND INTERVENTION

Although evidence-based guidelines on Augmentative and Alternative Communication (AAC) strongly recommend communication partner training and their involvement in AAC projects for both assessment and intervention (Ken-Walsh et al., 2015), existing standardized tests do not efficiently assess communication and social participation in daily interactions. Moreover, collaboration with communication partners is recurrently reported to be too limited (Johansson et al., 2011). Consequently, addressing facilitators and barriers to the social participation of people with communication disabilities, in context and through AAC use, remains a significant challenge for SLTs.

Within the scope of this presentation, we will provide an overview of different assessment grids that allow for the evaluation of AAC use in context, as well as intervention methods (Pless et al., 2012; Simeonsson et al., 2012; Rowland et al., 2016), aligned with the ICF-CY framework (WHO, 2007). Given that such grids may under- or over-estimate communicative abilities, we will also discuss alternative assessment methods, such as the analysis of video-recorded interactions in social contexts. The video-feedback method, in particular, can be used

effectively for communication partner training. Finally, we will present a work-in-progress on a collaborative platform designed to facilitate the use of these methods in clinical practice.

Keywords: *augmentative and alternative communication, communication partner training, social participation, evaluation of AAC use in context*

Dora Knežević*

*Sveučilište u Zagrebu – Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb,
Hrvatska*

DJEČJA GOVORNA APRAKSIJA: ŠTO ZNAMO, A ŠTO TEK TREBAMO OTKRITI?

Dječja govorna apraksija (DGA) već dugi niz godina predstavlja kontroverzan entitet u znanstveno-istraživačkim i kliničkim krugovima. Riječ je o razvojnom govorno-motoričkom poremećaju primarno obilježenom teškoćama motoričkog planiranja i programiranja govornih pokreta u kojem su narušeni preciznost i dosljednost pokreta na kojima se govor temelji, bez prisustva neuromišićnih odstupanja (neprimjereni refleksi i tonus). Kako je znatan dio govorne obrade „skriven“, ključno je, ali i vrlo zahtjevno, razlučiti fonološku od motoričke razine govorne produkcije. Unatoč istraživačkom napretku u posljednjih pedesetak godina, neka pitanja ostaju otvorena (npr. dogovoreni popis značajki specifičnih za DGA), a nova se pojavljuju (postoji li genetska podloga?). Ovo izlaganje donosi kritični pregled suvremenih spoznaja, ponajprije o dijagnostici, te o terapijskim pristupima.

Ključne riječi: *dječja govorna apraksija, procena, terapijski pristupi*

* dora.knezevic@erf.unizg.hr

Dora Knežević

*University of Zagreb – Faculty of Education and Rehabilitation Sciences,
Zagreb, Croatia*

CHILDHOOD APRAXIA OF SPEECH: WHAT DO WE KNOW, AND WHAT DO WE STILL NEED TO DISCOVER?

Childhood Apraxia of Speech (CAS) has long been considered a controversial entity in both scientific research and clinical practice. It is a developmental speech-motor disorder primarily characterized by difficulties in motor planning and programming of speech movements, where the precision and consistency of speech movements are impaired, without the presence of neuromuscular deficits (inappropriate reflexes and muscle tone). Since a significant part of speech processing is “hidden”, it is crucial, but also highly challenging, to distinguish between the phonological and motor levels of speech production. Despite research progress over the past fifty years, some questions remain open (e.g., an agreed list of features specific to CAS), while new ones emerge (e.g., is there a genetic basis?). This presentation provides a critical overview of current knowledge, focusing primarily on diagnosis and therapeutic approaches.

Keywords: *childhood apraxia of speech, assessment, therapeutic approaches*

Jovana Janjić*

Akademija za humani razvoj, Beograd, Srbija

RESURS ILI SMETNJA: VIŠEJEZIČNOST IZ UGLA LOGOPEDIJE

Uvod: Istraživanja pokazuju da je 43% svetske populacije bilingvalno, dok 17% svakodnevno koristi tri ili više jezika. Više od 60% dece u svetu odrasta u dvojezičnom okruženju i stiče kompetencije na oba jezika.

Cilj: Porastom govornih i jezičkih poremećaja kako u populaciji dece, tako i odraslih, usled različitih neuroloških stanja, nameće se pitanje višjejezičnosti, koja postaje centralna tema sve intenzivnijih istraživanja u oblasti logopedije.

Metode: Analizom terminologije, postojećih istraživanja i uticaja interferencije i transferencije na razvoj dva ili više jezika, pružen je uvid u kompleksnost višjejezičnog razvoja i način na koji logopedi mogu razlikovati dinamiku jezičkog razvoja kod bilingvalne i višjejezične dece u odnosu na govorno-jezičke poremećaje.

Rezultati: Iako se ranije smatralo da istovremeno usvajanje više jezika može negativno uticati na razvoj govora i jezika, savremena istraživanja potvrđuju da višjejezičnost ne predstavlja smetnju, već kognitivni i komunikacijski resurs. Višjejezična deca često pokazuju veću metajezičku svest, bolju pažnju i razvijenije strategije učenja. Ipak, nedovoljan broj istraživanja usmerenih na ispitivanje uticaja višjejezičnosti kod različitih govorno-jezičkih smetnji otvara prostor za

* jovanajanjic984@hotmail.com

dalja proučavanja, naročito u oblasti diferencijalne dijagnostike i definisanja smernica u logopedskoj praksi.

Zaključak: Prikazivanje višejezičnosti kao resursa, ali i ukazivanje na izazove sa kojima se logopedija susreće, doprinosi boljem razumevanju višejezičnog razvoja i potrebi za prilagođavanjem dijagnostičkih i terapijskih pristupa u radu sa višejezičnim osobama.

Ključne reči: *višejezičnost, logopedija, jezički razvoj, govorno-jezički poremećaji, bilingvizam*

Jovana Janjić

College of Human Development, Belgrade, Serbia

RESOURCE OR OBSTACLE: MULTILINGUALISM FROM A SPEECH THERAPY PERSPECTIVE

Introduction: Research shows that 43% of the world’s population is bilingual, while 17% use three or more languages on a daily basis. More than 60% of children globally grow up in bilingual environments and acquire competence in both languages.

Aim: With the increasing prevalence of speech and language disorders in both children and adults, often resulting from various neurological conditions, the issue of multilingualism emerges as a central topic of growing research interest within the field of speech and language pathology.

Methods: Through the analysis of terminology, existing research, and the influence of interference and transfer on the development of two or more languages, insight was provided into the complexity of multilingual language development and the ways in which speech-language pathologists can distinguish the dynamics of language development in bilingual and multilingual children from speech and language disorders.

Results: Although it was previously believed that simultaneous acquisition of multiple languages could negatively affect speech and language development, contemporary research confirms that

multilingualism does not represent an impediment but rather a cognitive and communicative resource. Bilingual and multilingual children often demonstrate greater metalinguistic awareness, better attention, and more advanced learning strategies. However, the limited number of studies examining the impact of multilingualism on various speech and language disorders highlights the need for further research, particularly in the areas of differential diagnosis and the development of clinical guidelines in speech-language pathology.

Conclusion: Presenting multilingualism as a resource, while also emphasizing the challenges faced within speech-language pathology, contributes to a better understanding of multilingual language development and underscores the need for adapting diagnostic and therapeutic approaches when working with multilingual individuals.

Keywords: *multilingualism, speech-language pathology, language development, speech and language disorders, bilingualism*

Yvonne van Zaalen*

Univerzitet primenjenih nauka u Hagu, Holandija

MEĐUPROFESIONALNA SARADNJA I KLJUČNA ULOGA LOGOPEDA

Broj starijih osoba će se povećavati u narednim godinama. Istovremeno, životni vek se produžava, a udeo starije populacije raste, što dovodi do fenomena „duplog starenja“ populacije. Kao rezultat toga, broj ranjivih starijih osoba koje žive u svojim domovima nastaviće da raste. I medicinske sestre u zajednici i lekari opšte prakse suočavaju se sa porastom broja zahteva za negom i njihovom sve većom složenosti. Dok s jedne strane postoji trend povećane potrebe za negom, s druge strane dolazi do smanjenja radno aktivne populacije i sve većeg pritiska na neformalne negovatelje.

Međuprofesionalna saradnja se navodi kao ključna strategija reforme zdravstvene zaštite. Istraživanja pokazuju da saradnja u zdravstvu poboljšava ishode lečenja pacijenata, poput smanjenja broja neželjenih reakcija na lekove koje se mogu sprečiti, smanjenja morbiditeta i mortaliteta i optimizacije doziranja lekova. Takođe je pokazano da timski rad donosi koristi i samim zdravstvenim radnicima, uključujući smanjenje preopterećenosti poslom i povećanje zadovoljstva na radu. Komunikacija je ključni faktor uspeha u međuprofesionalnoj saradnji. Logoped može imati jedinstvenu i presudnu ulogu u budućoj saradnji

* Y.vanZaalen@hhs.nl

u okviru zdravstvene zaštite. To će biti prikazano kroz naučne podatke i kliničke primere.

Ključne reči: *međuprofesionalna saradnja, zajedničko donošenje odluka, multikulturalna komunikacija, logopedi kao stručnjaci*

Yvonne van Zaalén

The Hague University of Applied Sciences, Netherlands

INTERPROFESSIONAL COLLABORATION AND THE ESSENTIAL ROLE OF THE SPEECH LANGUAGE PATHOLOGIST

The number of elderly people will increase in the coming years. At the same time, life expectancy is also rising and the proportion of older people is increasing, resulting in a double ageing population. As a result, the number of vulnerable elderly people living at home will continue to increase. Both district nurses and general practitioners are faced with an increase in the number of care requests and their complexity. Where on the one hand there is a movement of increasing demand for care, on the other hand there is a decline in the working population and increasing pressure on informal caregivers. Interprofessional collaboration has been cited as a key strategy for health care reform. Collaboration in health care has been shown to improve patient outcomes such as reducing preventable adverse drug reactions, decreasing morbidity and mortality rates and optimizing medication dosages. Teamwork has also been shown to provide benefits to health care providers, including reducing extra work and increasing job satisfaction. Communication is a key success factor in interprofessional collaboration. The SLP can play a unique and decisive role in future health care collaboration. This will be clarified with scientific data and clinical examples.

Keywords: *interpersonal collaboration, shared decision making, multicultural communication, SLP experts*

Pere Clavé*

Bolnica Mataro, Katalonija, Španija; Centar za biomedicinska istraživanja umreženih bolesti jetre i organa za varenje; Autonomni univerzitet u Barseloni, Katalonija, Španija

OROFARINGEALNA DISFAGIJA KOD STARIJIH: PATOFIZIOLOGIJA, KOMPLIKACIJE, OPSEŽAN SKRINING, KLINIČKA DIJAGNOZA I MULTIMODALNE INTERVENCIJE

Orofaringealna disfagija (OD) je stanje koje prepoznaje Svetska zdravstvena organizacija, a definiše se kao otežanost ili nemogućnost sigurnog i efikasnog pomeranja bolusa iz oralne šupljine u jednjak, što može uključivati aspiracije, gušenje i zaostatke hrane. OD je pandemijska pojava među različitim fenotipovima starijih osoba, pogađajući između 27% i 85% populacije starije od 70 godina. Iako se OD može dijagnostikovati dobro definisanim kliničkim metodama i dodatnim ispitivanjima, u kliničkoj praksi se retko sistematski sprovodi skrining i lečenje, a svest medicinske i gerijatrijske zajednice o ovom poremećaju je ograničena. Etiologija OD u ovoj populaciji uključuje mnoge istovremene faktore rizika povezane sa neurogenim i neurodegenerativnim procesima, mišićnom slabošću i sarkopenijom. Patofiziologija obuhvata mehaničke deficite u procesu gutanja (pre svega produženo vreme zatvaranja laringealnog vestibula i slab

* pere.clave@ciberehd.org

pritisak jezika), smanjenu faringealnu senzitivnost i oštećenja senzorno-motornih funkcija centralnog nervnog sistema.

U poslednje vreme OD je prepoznata kao gerijatrijski sindrom zbog svoje visoke prevalencije i povezanosti sa brojnim komorbiditetima i njihovim lošim ishodom, uključujući pothranjenost, respiratorne infekcije i aspiracionu pneumoniju, funkcionalnu onesposobljenost i fragilnost, institucionalizaciju, povećan broj ponovnih prijema i smrtnost. Dijagnostički proces OD uključuje rani skrining, kliničku dijagnozu i instrumentalna ispitivanja. Kreirano je nekoliko alata za skrining, ali ih malo ima široku primenu u kliničkoj praksi. Eating Assessment Tool-10 (EAT-10) razvijen je kao brz, jednostavan za razumevanje i samostalno primenjiv alat za skrining OD kod pojedinačnih pacijenata. Novi alati zasnovani na veštačkoj inteligenciji, poput AIMS-OD, omogućavaju masovni skrining OD kod starijih osoba hospitalizovanih u akutnim bolnicama. Volume-viscosity swallow test (V-VST) je klinički alat za kliničku dijagnozu orofaringealne disfagije. V-VST ima snažna psihometrijska svojstva i validne krajnje tačke za OD kod različitih fenotipova pacijenata. Naši rezultati podržavaju kombinaciju AIMS-OD (skrining) i V-VST (klinička dijagnoza) za zbrinjavanje starijih pacijenata sa OD koji su hospitalizovani. Na kraju, videofluoroskopija (VFS) ili fibro-optička endoskopska evaluacija gutanja (FEES) predstavljaju optimalna instrumentalna ispitivanja za OD.

Ključne reči: *orofaringealna disfagija, aspiracija, skrining, klinička dijagnoza, instrumentalna dijagnoza*

Pere Clavé

Mataro Hospital, Catalonia, Spain; Center for Biomedical Research in Liver and Digestive Diseases; Autonomous University of Barcelona, Catalonia, Spain

OROPHARYNGEAL DYSPHAGIA IN THE ELDERLY: PATHOPHYSIOLOGY, COMPLICATIONS, MASSIVE SCREENING, CLINICAL DIAGNOSIS, AND MULTIMODAL INTERVENTIONS

Oropharyngeal dysphagia (OD) is a condition recognized by the World Health Organization and defined as the difficulty or inability to move a bolus safely and effectively from the oral cavity to the esophagus, and can include aspirations, choking, and residue. OD is pandemic among different phenotypes of older people, affecting between 27% and 85% of the population 70 years or older. Although OD can be diagnosed by well-defined clinical methods and complementary explorations, in the clinical setting OD is seldom systematically screened and treated, and awareness among the medical/geriatric community is scarce. The etiology of OD in this population includes many concomitant risk factors with neurogenic and neurodegenerative processes, muscular weakness, and sarcopenia. The pathophysiology includes mechanical deficits in the swallow response (mainly delayed laryngeal vestibule closure time and weak tongue thrust), reduced pharyngeal sensitivity, and sensory/motor central nervous system impairments. Recently, OD has been recognized as a geriatric syndrome due to its high prevalence and its relationship with many comorbidities and their poor outcomes,

including malnutrition, respiratory infections and aspiration pneumonia, functional disability and frailty, institutionalization and increased readmissions, and mortality. The diagnostic process of OD involves early screening, clinical diagnosis and instrumental examination. Several screening tools have been created but few are widely used in clinical practice. The Eating Assessment Tool-10 (EAT-10) was developed as a quick, easy-to-understand, and self-administered screening tool for OD in individual cases. New tools based on Artificial Intelligence such is AIMS-OD allows massive screening for OD of elderly people admitted in acute hospitals. The volume-viscosity swallow test (V-VST) is a clinical tool for clinical diagnosis of oropharyngeal dysphagia (OD). The V-VST has strong psychometric properties and valid endpoints for OD in different phenotypes of patients. Our results support the combination of AIMS-OD (screening) and V-VST (clinical diagnosis) for management of older patients with OD admitted in hospitals. Finally, videofluoroscopy (VFS) or fiberoptic endoscopic evaluation of swallow (FEES) are the optimal instrumental exploration for OD.

Keywords: *oropharyngeal dysphagia, aspiration, screening, clinical diagnosis, instrumental diagnosis*

Gareth Walkom*

withVR, Belgija; Univerzitet Džordž Vašington, SAD

VIRTUELNA REALNOST U LOGOPEDIJI

Logopedi se mogu suočiti sa izazovom kako da svoje klijente vode od kliničkog okruženja ka stvarnim komunikativnim situacijama. Van klinike može biti nepoznata teritorija, a pojedinci su često stigmatizovani zbog drugačijeg govora. Danas logopedi koji pružaju terapiju imaju pristup mnogim tehnologijama koje mogu obrazovati i angažovati njihove klijente. Konkretno, tehnologije virtuelne stvarnosti (VR) mogu omogućiti smisljeno pružanje terapije i podržati logopede u pružanju veće vrednosti svojim klijentima. U poslednjih pet godina, VR tehnologija je logopedu postala dostupna, bez obzira na veličinu organizacije i lokaciju. Ipak, ključno je da VR iskustvo bude prilagođeno potrebama svakog pojedinca sa kojim rade, bez obzira na njegove ciljeve. Ovo predavanje prikazaće kako se VR koristi u terapiji širom sveta, trenutne i buduće mogućnosti koje VR pruža, i šta to znači za srpsku populaciju. Takođe ćete videti kako su logopedi koristili alat *Therapy withVR* (predstavljen u prezentaciji po pozivu na ASHA konvenciji 2023), i prvi ćete saznati neke od najnovijih unapređenja.

Ključne reči: *virtuelna stvarnost, logopedska terapija, istraživanje, obrazovanje, tehnologija*

* gareth@withvr.app

Gareth Walkom

with VR, Belgium & George Washington University, USA

VIRTUAL REALITY IN SPEECH THERAPY

Speech-language pathologists (SLPs) can find it challenging to guide their clients in moving from the clinic to real-life speaking situations. Outside the clinic can be unknown territory, and individuals are often stigmatized because they speak differently. Today, SLPs who provide therapy can access many technologies to educate and engage their clients. Specifically, virtual reality (VR) technologies can provide meaningful therapy and support SLPs in providing their clients with more value. In the past five years, VR technology has become accessible to the average SLP, no matter the size of their organization and location. However, it is key that the VR experience is shaped to the needs of every individual they work with, no matter their goals. This talk will showcase how VR is used in therapy worldwide, the current and future possibilities VR can provide, and what this means for the Serbian population. You will see how SLPs have utilized the VR tool 'Therapy with VR' (featured in an invited presentation at the ASHA Convention 2023), and you will be the first to learn of some of the latest advancements.

Keywords: *virtual reality, speech therapy, research, education, technology*

Nada Dobrota Davidović*

*Univerzitet u Beogradu – Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Beograd, Srbija;*

Dragomir Davidović, dr Maja Davidović

Klinika za psihijatrijske bolesti "Laza Lazarević", Beograd, Srbija;

Jadranka Otašević

*Univerzitet u Beogradu - Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Beograd, Srbija;*

Saša Milićević

*Medicinski fakultet Priština sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici,
Srbija;*

RODITELJ-DETE-LOGOPED

Preduslov za dobru i pravilnu verbalnu komunikaciju je sprovođenje rane i adekvatne stimulacije, prema metodi Brajovića (Svesna sinteza razvoja - SSR), koja se realizuje od samog rođenja. Sprovođenje prevencije a ne intervencije, kako često čujemo, od samog rođenja u porodičnoj sredini, preko roditelja - odnosno koterapeuta kako ga je nazivao Brajović - daje najbolje rezultate čak i kod dece kod koje se konstatuje usporen psihomotorni razvoj. Usporen psihomotorni razvoj se može konstatovati samo na osnovu timskog rada gde su pored logopeda angažovani lekari različitih profila, psiholozi i socijalni radnici.

Prema tome, prevencija se sprovodi od samog rođenja kao što je više puta rečeno, tako što će logoped videti dete na svakih šest meseci do

* nadadd@sbb.rs

treće godine života i dati roditeljima odgovarajuće programe za dobar razvoj verbalne komunikacije.

Vlada Republike Srbije je još 2016. godine donela *Nacionalni program unapređenje razvoja u ranom detinjstvu*, uz pomoć Srpskog lekarskog društva i Pedijatrijske sekcije.

Kroz rad logopeda uz pomoć obučenog roditelja koji sve to sprovodi u porodičnoj sredini broj dece sa smetnjama u razvoju će biti upadljivo manji.

Ključne reči: *rani stimulacioni program, metoda Svesna sinteza razvoja, koterapeut, logoped*

Nada Dobrota Davidović

*University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation,
Belgrade, Serbia*

Dragomir Davidović, Maja Davidović

Clinic for Psychiatric Disorders "Laza Lazarević", Belgrade, Serbia;

Jadranka Otašević

*University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation,
Belgrade, Serbia;*

Saša Milićević

*University of Priština – Faculty of Medicine, temporarily seated in Kosovska
Mitrovica, Serbia*

PARENT-CHILD-SLT

A prerequisite for good and proper verbal communication is the implementation of early and adequate stimulation, according to Brajović's method (*Conscious Synthesis of Development – CSD*), which is applied from birth. Prevention, rather than intervention, as is often emphasized, beginning from birth within the family environment through parents – or co-therapists, as Brajović called them – yields the best outcomes, even for children diagnosed with delayed psychomotor development.

Delayed psychomotor development can only be established through teamwork, involving not only speech and language therapists but also physicians of various specialties, psychologists, and social workers.

Therefore, prevention is carried out from birth, as repeatedly highlighted, by having a speech and language therapist examine the child every six months until the age of three and provide parents with

appropriate programs to foster proper verbal communication development.

In 2016, the Government of the Republic of Serbia adopted the *National Program for Early Childhood Development*, with the support of the Serbian Medical Society and its Pediatric Section.

Through the work of speech and language therapists, supported by trained parents who implement these programs in the family environment, the number of children with developmental difficulties will be significantly reduced.

Keywords: *early stimulation program, Conscious Synthesis of Development method, co-therapist, speech and language therapist*

Silvana Filipova*, Vasilka Galevska Jovčevski, Biljana Arizankoska Eftimova, Dita Torte Čiče, Anita Nacevska, Anastasija Jovanovska
Centar za rehabilitaciju patologije verbalne komunikacije, Skoplje, Severna Makedonija

RAZVOJNI ASPEKTI TEORIJE UMA KOD DETETA SA RANOM IZLOŽENOŠĆU EKTRANIMA: KLINIČKI PRIKAZ

Razvoj teorije uma počinje u najranijem uzrastu i odvija se kroz značajne razvojne prekretnice u predškolskom periodu. U tom procesu, deca uče da drugi ljudi imaju misli, osećanja i uverenja koja se mogu razlikovati od njihovih. Cilj ovog istraživanja je da se prikaže nivo razvoja teorije uma kod deteta koje je bilo rano izloženo uticaju ekrana, kroz studiju slučaja. Procena obuhvata pet domena: ranu, osnovnu i naprednu teoriju uma, prepoznavanje emocija i razumevanje mentalnih termina. U proceni je korišćen instrument Theory of Mind Inventory-2 (ToMI-2) autora Hačinsa i saradnika. Dete je postiglo ukupni skor od 14,9 (od 20), što odgovara standardnom rezultatu od 88,9 i percentilu 20. Ovi rezultati ukazuju na sposobnosti ispod proseka za uzrast, ali ne u najnižoj kategoriji. Nalazi pokazuju da dete ima očuvane veštine rane mentalizacije i prepoznavanja emocija, ali teškoće sa složenijim aspektima socijalne kognicije. Rezultati ukazuju na moguću povezanost između rane

* silvana.filipova@yahoo.com

digitalne izloženosti i ograničenog razvoja dubljih komponenti teorije uma.

Ključne reči: *teorija uma, rana izloženost ekranima, digitalna stimulacija, socijalna kognicija, razvoj deteta, ToMI-2*

Silvana Filipova, Vasilka Galevska Jovčevski, Biljana Arizankoska
Eftimova, Dita Torte Čiče, Anita Nacevska, Anastasija Jovanovska
*Center for Rehabilitation of Verbal Communication Disorders, Skopje, North
Macedonia*

DEVELOPMENTAL ASPECTS OF THEORY OF MIND IN A CHILD WITH EARLY SCREEN EXPOSURE: A CLINICAL CASE STUDY

The development of theory of mind begins in early infancy and progresses through key milestones during the preschool years. During this process, children learn that other people have thoughts, feelings, and beliefs that may differ from their own. The aim of this study is to present the level of theory of mind development in a child who was exposed to screen media at an early age, through a case study. The assessment includes five domains: early, basic, and advanced theory of mind, emotion recognition, and understanding of mental terms. The Theory of Mind Inventory-2 (ToMI-2), developed by Hutchins and colleagues, was used in the assessment. The child achieved a total score of 14.9 (out of 20), corresponding to a standard score of 88.9 and the 20th percentile. These results indicate below-average abilities for the child’s age, but not within the lowest range. The findings suggest that the child demonstrates preserved skills in early mentalizing and emotion recognition, but shows difficulties

with more complex aspects of social cognition. The results point to a potential association between early digital exposure and limited development of higher-order components of theory of mind.

Keywords: *Theory of mind, early screen exposure, digital stimulation, social cognition, child development, ToMI-2*

Jadranka Otašević*

*Univerzitet u Beogradu - Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Beograd, Srbija*

ZNAČAJ RANE PROCENE DIFERENCIRANIH MOTORNIH OBRAZACA I NEUROPSIHOLOŠKIH FUNKCIJA U PREVENCIJI POREMEĆAJA GOVORA

Razvoj govora kod dece predškolskog uzrasta odvija se u tesnoj vezi sa sazrevanjem motoričkih i neuropsiholoških funkcija. Posebno mesto u tom procesu zauzimaju diferencirani motorički obrasci, naročito razvoj hvata i fine motorike šake, koji predstavljaju pokazatelj zrelosti senzomotornih mehanizama centralnog nervnog sistema. Cilj ovog rada je da se ispita značaj diferenciranih motornih obrazaca, razvoja hvata i fine motorike šake, u procesu formiranja i usavršavanja artikulacije i govora kod dece predškolskog uzrasta, kao i da se utvrdi da li odstupanja u ovim funkcijama mogu predstavljati prediktor govornih poremećaja. Metode Istraživanje je sprovedeno na eksperimentalnoj i kontrolnoj grupi dece predškolskog uzrasta. Primljeni su standardizovani testovi za procenu artikulacije, oralne praksije, brzine izvođenja motornih zadataka i diferenciranosti motorike prstiju. Dobijeni podaci obrađeni su i prikazani deskriptivnom statistikom, ANOVA, t test za nezavisne uzorke, MANOVA- analiza varijanse, χ^2 test (hi kvadrat test)-značajnosti

* jadrankastevovic@yahoo.com

razlika i statističke obrade povezanosti. Rezultati pokazuju da deca sa poremećajem ekspresivnog govora postižu značajno lošije rezultate u artikulaciji glasova, naročito kod afrikata ($\chi^2=21,81$, $p<0,01$), frikativa ($\chi^2=16,59$, $p<0,01$) i laterala ($\chi^2=20,00$, $p<0,01$). Takođe su zabeležene statistički značajne razlike u izvođenju oralne praksije ($t=2,01$, $p<0,05$), brzini izvođenja motornih zadataka (prva proba: $t=3,95$, $p<0,01$; treća proba: $t=4,78$, $p<0,01$) i diferenciranosti motorike prstiju ($\chi^2=15,03$, $p<0,01$). U eksperimentalnoj grupi uočena je i veća učestalost nuskretanja ($\chi^2=4,35$, $p<0,05$). Dobijeni rezultati potvrđuju da diferencirani motorni obrasci, a posebno razvoj hvata i fine motorike šake, imaju značajnu ulogu u urednom razvoju artikulacije i govora. Pravovremena senzomotorna procena i rano prepoznavanje odstupanja omogućavaju planiranje ciljane intervencije, čime se povećavaju šanse za prevenciju i uspešnu korekciju artikulaciono-fonoloških poremećaja kod dece predškolskog uzrasta.

Ključne reči: *senzomotorna procena, diferencirani motorni obrasci, razvoj hvata, artikulaciono-fonološki poremećaji, predškolski uzrast*

Jadranka Otašević

*University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation,
Belgrade, Serbia*

THE IMPORTANCE OF EARLY ASSESSMENT OF DIFFERENTIATED MOTOR PATTERNS AND NEUROPSYCHOLOGICAL FUNCTIONS IN THE PREVENTION OF SPEECH DISORDERS

Speech development in preschool children is closely linked to the maturation of motor and neuropsychological functions. A special role in this process is played by differentiated motor patterns, particularly grasp development and fine motor skills of the hand, which serve as indicators of the maturity of the sensorimotor mechanisms of the central nervous system. The aim of this study is to examine the importance of differentiated motor patterns, grasp development, and fine motor skills of the hand in the formation and improvement of articulation and speech in preschool children, as well as to determine whether deviations in these functions may serve as predictors of speech disorders. Methods: The research was conducted on an experimental and a control group of preschool children. Standardized tests were applied to assess articulation, oral praxis, task execution speed, and finger motor differentiation. The obtained data were processed and presented using descriptive statistics, ANOVA, independent samples t-test, MANOVA, and chi-square (χ^2) tests for differences and correlation analysis. Results: The findings show that children with expressive speech disorders achieved significantly poorer results in the

articulation of sounds, especially affricates ($\chi^2=21.81$, $p<0.01$), fricatives ($\chi^2=16.59$, $p<0.01$), and laterals ($\chi^2=20.00$, $p<0.01$). Statistically significant differences were also recorded in oral praxis performance ($t=2.01$, $p<0.05$), task execution speed (first trial: $t=3.95$, $p<0.01$; third trial: $t=4.78$, $p<0.01$), and finger motor differentiation ($\chi^2=15.03$, $p<0.01$). A higher incidence of associated movements was observed in the experimental group ($\chi^2=4.35$, $p<0.05$). Conclusion: The obtained results confirm that differentiated motor patterns, particularly grasp development and fine motor skills of the hand, play a crucial role in the proper development of articulation and speech. Timely sensorimotor assessment and early recognition of deviations allow for the planning of targeted interventions, thereby increasing the chances for prevention and successful correction of articulation and phonological disorders in preschool children.

Keywords: *sensorimotor assessment, differentiated motor patterns, grasp development, articulation and phonological disorders, preschool age*

Verica Paunović*, Mile Vuković

*Univerzitet u Beogradu - Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju,
Beograd, Srbija*

LEKSIČKO-SEMANTIČKI DEFICITI KOD OSOBA SA PRIMARNOM PROGRESIVNOM AFAZIJOM

Primarna progresivna afazija (PPA) predstavlja progresivni poremećaj jezika koji nastaje usled degenerativnih promena u frontalnim i temporalnim regionima mozga. Kliničku sliku karakteriše postepena progresivna deterioracija različitih aspekata jezika, uključujući leksiku i semantiku. Cilj ovog rada je prikaz leksičko-semantičkih deficita kod osoba sa PPA. Pretraga relevantne literature izvršena je na osnovu baza naučno istraživačkih radova PubMed, KoBSON, Science Direct, Google Scholar, kao i radova dostupnih u papirnoj verziji. Analizirani su radovi u kojima su razmatrani leksičko-semantički deficiti, objavljeni u periodu od 2000. godine do danas. Rezultati su pokazali da deficiti u leksičko-semantičkih sposobnosti karakteriše kliničku sliku svih tipova primarne progresivne afazije (nefluentna, semantička i logopenična PPA). Kod semantičkog tipa PPA, javljaju se poteškoće u pronalaženju sadržajnih reči i deficit u konceptualnom znanju o objektima, nefluentni tip karakterišu fonemske parafazije prilikom imenovanja sa očuvanim konceptualnim znanjem, dok se kod logopenične varijante na zadacima imenovanja javljaju fonemske i

* vericapaunovic@fasper.bg.ac.rs

semantičke parafazije. Zaključeno je da leksičko - semantički deficiti čine značajan simptom primarne progresivne afazije. Ovi nalazi ukazuju da bi u tretmanu ovih osoba pažnju trebalo usmeriti na osnaživanje leksičko-semantičkih sposobnosti.

Ključne reči: *primarna progresivna afazija, anomija, leksičko-semantički deficiti, demencija*

Verica Paunović, Mile Vuković

*University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation,
Belgrade, Serbia*

LEXICAL-SEMANTIC DEFICITS IN PERSONS WITH PRIMARY PROGRESSIVE APHASIA

Primary progressive aphasia (PPA) is a progressive language disorder resulting from degenerative changes in the frontal and temporal regions of the brain. The clinical picture is characterized by progressive deterioration of various aspects of language, including lexis and semantics. The aim of this work is to present lexical-semantic deficits in people with PPA. The search of relevant literature was performed on the basis of databases of scientific research works PubMed, KoBSON, Science Direct, Google Scholar, as well as works available in paper version. The papers in which lexical-semantic deficits were discussed, published in period from 2000 to today, were analyzed. The results showed that deficits in lexical-semantic abilities characterize the clinical picture of all types of primary progressive aphasia (nonfluent, semantic and logopenic PPA). In the semantic type of PPA, there are difficulties in finding meaningful words and deficit in conceptual knowledge of objects, the nonfluent type is characterized by phonemic paraphasias when naming with preserved conceptual knowledge, while in the case of logopenic variant, phonemic and semantic paraphasias appear on naming tasks. It was concluded that lexical-semantic deficits constitute a significant

symptom of primary progressive aphasia. These findings indicate that in the treatment of these persons attention should be focused on strengthening lexical-semantic abilities.

Key words: *primary progressive aphasia, anomia, lexical-semantic deficits, dementia*

Kristina Dimitrijević*

Student doktorskih studija na Univerzitetu u Beogradu – Fakultetu za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija; Predškolska ustanova „Kiki“, Beograd, Srbija

PRIMENA RODITELJSKI-POSREDOVANIH PRISTUPA U RADU SA DECOM SA POREMEĆAJIMA IZ SPEKTRA AUTIZMA

Uvod. U savremenoj praksi rada sa decom sa poremećajima iz spektra autizma (PSA), sve veću pažnju privlače pristupi u kojima roditelji, uz stručno vođenje, preuzimaju aktivnu ulogu u terapijskom procesu, primenjujući razvojne, komunikacione i bihejvioralne strategije. U kontekstu rastuće prevalencije PSA, rano uključivanje roditelja u intervenciju se pokazuje kao ključno. Roditelji uče da budu osetljiviji na detetove signale i da odgovaraju na način koji podstiče razvoj komunikacije. Na ovaj način, roditeljski-posredovani pristupi osnažuju roditelje, poboljšavaju interakciju sa detetom i doprinose njegovom razvoju. **Cilj.** Cilj rada jeste prikaz roditeljski-posredovanih pristupa u radu sa decom sa PSA, sa posebnim osvrtom na efekte ovih pristupa na razvoj socijalne komunikacije. **Metod.** Korišćen je narativni pregled literature, sa fokusom na radove objavljene u poslednjoj deceniji. Analizirani su programi koji snažno uključuju roditelje: Early Start Denver Model (ESDM), Hanen More Than Words (HMTW), Preschool Autism Communicatin Trial (PACT) i Parent-Child Interaction Therapy (PCIT). Iako PCIT nije prvobitno razvijen za autizam, njegove

* kica.dimitrijevic67@gmail.com

adaptirane verzije primenjuju se kod dece sa PSA. **Rezultati.** Svi analizirani programi pokazali su pozitivne efekte na razvoj komunikacijskih veština i na kvalitet interakcije roditelj-dete. Uključivanje roditelja omogućava brže i održivije promene u odnosu na tretmane bez njihove aktivne uloge. **Zaključak.** U našoj zemlji dostupni su različiti oblici savetodavnog rada i podrške roditeljima dece sa PSA, međutim, primena ovih prethodno navedenih, međunarodno priznatih programa, još uvek je ograničena. Stoga je preporuka da se u narednom periodu posveti veća pažnja obuci stručnjaka i implementaciji ovih savremenih pristupa radi unapređenja kvaliteta podrške roditeljima, a samim tim i kvaliteta života dece sa poremećajima iz spektra autizma.

Ključne reči: *autizam, roditelji, roditeljski-posredovani pristupi, rana intervencija, komunikacija*

Kristina Dimitrijević

PhD student at University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade, Serbia; Preschool Institution Kiki, Belgrade, Serbia

THE IMPLEMENTATION OF PARENT-MEDIATED APPROACHES IN WORK WITH CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Introduction. In contemporary practice with children with Autism Spectrum Disorder (ASD), increasing attention is being given to approaches in which parents, under professional guidance, take on an active role in the therapeutic process by applying developmental, communicative, and behavioral strategies. In the context of rising ASD prevalence, early involvement of parents in intervention has proven to be crucial. Parents learn to become more responsive to their child’s signals and to respond in ways that promote communication development. In this way, parent-mediated approaches empower parents, enhance parent-child interaction, and contribute to the child’s developmental progress. **Aim.** The aim of this paper is to present parent-mediated approaches in working with children with ASD, with a particular focus on their effects on the development of social communication. **Method.** A narrative literature review was conducted, with emphasis on studies published in the last decade. The analysis included parent-mediated interventions with strong parental involvement: the Early Start Denver Model (ESDM), Hanen More Than Words (HMTW), the Preschool Autism Communication Trial (PACT),

and Parent-Child Interaction Therapy (PCIT). Although PCIT was not originally developed for autism, its adapted versions are used with children with ASD. **Results.** All analyzed parent-mediated interventions demonstrated positive effects on the development of communication skills and on the quality of parent-child interaction. Parental involvement enables faster and more sustainable progress compared to interventions without their active participation. **Conclusion.** In our country, various forms of counseling and support for parents of children with ASD are available; however, the implementation of the above-mentioned internationally recognized programs is still limited. Therefore, it is recommended that greater attention be devoted in the coming period to training professionals and implementing these modern approaches, with the aim of improving the quality of support for parents and, consequently, the quality of life of children with Autism Spectrum Disorder.

Keywords: *autism, parents, parent-mediated approaches, early intervention, communication*

Željana Sukur*

Zavod za psihofiziološke poremećaje i govornu patologiju "Prof. dr Cvetko Brajović", Akademija za humani razvoj, Beograd, Srbija

AERODIGESTIVNI POREMEĆAJI

Uvod. Aerodigestivni poremećaji su stanja ili bolesti aerodigestivnog sistema, mogu zahvatiti disajne puteve (ždrelo i grkljan), plućni sistem (traheja, bronhije i pluća) i gornji digestivni sistem (jednjak). Ovi poremećaji ili njihovo lečenje dovode do teškoća sa glasom, gutanjem, kao i poteškoća sa laringealnim disajnim putevima, prouzrokujući paradoksalno kretanje glasnica i hronični kašalj. **Cilj.** Cilj rada je sistematski pregled, analiza i interpretacija empirijskih podataka o uzrocima, simptomima i tretmanu aerodigestivnih poremećaja. **Metod.** Osnov za prikupljanje relevantnih informacija su obrada naučnih i stručnih radova, knjiga i poglavlja koja govore o ovim poremećajima, kao i drugih izvora. **Rezultati.** Empirijski podaci pokazuju da aerodigestivni poremećaji mogu biti urođeni, razvojni i stečeni. Simptomi zavise od specifičnog poremećaja i težine stanja. Međusobno se ne isključuju, osobe mogu da imaju više od jednog poremećaja. Kod dece, neki aerodigestivni poremećaji prolaze sazrevanjem, dok drugi zahtevaju medicinsku i/ili hiruršku intervenciju. **Zaključak.** Na osnovu rezultata istraživanja može se zaključiti da poteškoće sa disanjem, glasom i gutanjem se često javljaju kao rezultat strukturnih

* zeljanasukur@gmail.com

ili fizioloških promena aerodigestivnog sistema. Tretman ovih poremećaja je multidisciplinaran, uključuje: farmakoterapiju, hiruršku intervenciju, indirektni ili kompenzacioni tretman (promena načina ishrane i načina života), kao i direktnu intervenciju, koja podrazumeva tretman glasa, gutanja i laringealnih disajnih puteva.

Ključne reči: *aerodigestivni poremećaji, disfagija, glas, hronični kašalj, paradoksalno kretanje glasnica*

Željana Sukur

Institute for Psychophysiological Disorders and Speech Pathology "Prof. Dr. Cveto Brajović", College of Human Development, Belgrade, Serbia

AERODIGESTIVE DISORDERS

Introduction. Aerodigestive disorders are conditions or diseases of the aerodigestive system that can affect the airways (pharynx and larynx), the pulmonary system (trachea, bronchi, and lungs), and the upper digestive system (esophagus). These disorders or their treatment can lead to difficulties with voice, swallowing, as well as issues with the laryngeal airway, causing paradoxical vocal fold movement and chronic cough. **Objective.** The aim of this paper is a systematic review, analysis, and interpretation of empirical data on the causes, symptoms, and treatment of aerodigestive disorders. **Method.** The basis for collecting relevant information included the analysis of scientific and professional papers, books, and chapters that address these disorders, as well as other sources. **Results.** Empirical data show that aerodigestive disorders can be congenital, developmental, or acquired. Symptoms depend on the specific disorder and the severity of the condition. They are not mutually exclusive—individuals may have more than one disorder. In children, some aerodigestive disorders resolve with maturation, while others require medical and/or surgical intervention. **Conclusion.** Based on the research results, it can be concluded that difficulties with breathing, voice, and swallowing often

occur as a result of structural or physiological changes in the aerodigestive system. Treatment of these disorders is multidisciplinary and includes: pharmacotherapy, surgical intervention, indirect or compensatory treatment (changes in diet and lifestyle), as well as direct intervention, which includes treatment of the voice, swallowing, and laryngeal airways.

Keywords: *aerodigestive disorders, dysphagia, voice, chronic cough, paradoxical vocal fold movement*

Ružica Ćirković*

Edukativni centar Radost govora, Beograd, Srbija

Nevena Ječmenica

Univerzitet u Beogradu - Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Tanja Milovanović

Online kabinet Logoped za odrasle, Beograd, Srbija

EFIKASNOST ONLINE ALATA KAO PODRŠKE RODITELJIMA U TRETMANU ARTIKULACIONO-FONOLOŠKIH POREMEĆAJA

Tokom poslednjih godina upotreba digitalnih tehnologija značajno je uticala na logopedsku praksu. Istraživanja potvrđuju da onlajn logopedski tretmani u kombinaciji sa kontinuiranom razmenom materijala i aktivnim uključivanjem roditelja pozitivno utiču na konačan ishod tretmana. Cilj ovog istraživanja bio je da se ispita efikasnost onlajn alata, specijalno konstruisanog za podršku roditeljima u radu sa decom. U istraživanju je učestvovalo 28 roditelja dece sa artikulaciono-fonološkim poremećajima, uzrasta od tri do sedam godina, koji su koristili onlajn platformu za vežbanje u kućnom okruženju. Za potrebe istraživanja korišćen je upitnik dizajniran od strane autora, a sve u skladu sa ciljevima i zadacima istraživanja. Rezultati istraživanja ukazali su na visok nivo prihvatljivosti i efikasnosti onlajn alata: 89,5% roditelja ocenilo je iskustvo upotrebe onlajn alata najvećom ocenom. Polovina roditelja (50%) potvrdila je značajan napredak u izgovoru deteta, dok je 46.4%

* radostgovora@gmail.com

roditelja potvrdilo poboljšanje kvaliteta izgovora glasova i nastavljaju sa vežbanjem do konačnog rezultata. Posebno je značajan podatak da za 89,5% roditelja upotreba onlajn alata predstavlja jedini vid stručne podrške. Dobijeni nalazi potvrđuju činjenicu da je onlajn alat efikasan i prihvatljiv oblik logopedskog tretmana. Rezultati istraživanja ukazuju na značaj digitalnih platformi da unaprede dostupnost i intenzitet logopedskih tretmana, kao i na važnost aktivnog uključivanja roditelja u proces tretmana artikulaciono-fonoloških poremećaja.

Ključne reči: *onlajn alat, roditeljska podrška, artikulaciono-fonološki poremećaji.*

Ružica Ćirković

Educational Center Joy of Speech, Belgrade, Serbia

Nevena Ječmenica

*University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation,
Serbia*

Tanja Milovanović

Online Speech Therapy Office ‘Speech Therapist for Adults’, Belgrade, Serbia

EFFECTIVENESS OF AN ONLINE TOOL AS PARENTAL SUPPORT IN THE TREATMENT OF ARTICULATION AND PHONOLOGICAL DISORDERS

In recent years, the use of digital technologies has significantly influenced speech-language pathology practice. Research has confirmed that online speech therapy, when combined with continuous material exchange and active parental involvement, positively contributes to treatment outcomes. The aim of this study was to examine the effectiveness of a specially designed online tool created to support parents in working with their children. The study included 28 parents of children aged three to seven years with articulation and phonological disorders, who used an online platform for home-based practice. For the purposes of this study, a questionnaire developed by the author was employed, aligned with the objectives and tasks of the research. The findings indicated a high level of acceptability and effectiveness of the online tool: 89.5% of parents rated their experience with the tool with the highest score.

Half of the parents (50%) confirmed significant progress in their child’s speech, while 46.4% confirmed improvement in the quality of sound production and continued practicing until achieving the final outcome. Particularly noteworthy is that for 89.5% of parents, the use of the online tool represented the only available form of professional support. The results confirm that the online tool is an effective and acceptable modality of speech-language therapy. Furthermore, the findings highlight the potential of digital platforms to enhance the accessibility and intensity of speech therapy and emphasize the importance of active parental involvement in the treatment of articulation and phonological disorders.

Keywords: *online tool, parental support, articulation and phonological disorders*

Vukica Ninković*

Centar za socijalni rad Šabac - Dnevni boravak za decu, mlade i odrasle sa intelektualnim teškoćama i telesnim invaliditetom

Tanja Milovanović

Online kabinet Logoped za odrasle, Beograd, Srbija

PRIKAZ REZULTATA LOGOPEDSKOG TRETMANA KOD PACIJENTA SA GLOBALNOM AFAZIJOM - PRIKAZ SLUČAJA

Uvod. Afazija predstavlja poremećaj jezika i govora izazvan oštećenjem mozga. Globalna afazija karakteriše se potpunim deficitima u razumevanju i produkciji govora, dok Brokina afazija pokazuje očuvano razumevanje uz otežanu verbalnu produkciju. Praćenje promena kod pacijenata omogućava planiranje ciljane i efikasne terapije. **Ciljevi.** Cilj rada je prikazati klinički napredak pacijenta koji je inicijalno imao globalnu afaziju i AT-stabilno stanje, kao i dokumentovati prelazak u obrazac Brokine afazije tokom intenzivnog individualizovanog tretmana. **Metode.** Pacijent, muškog pola, starosti 52 godine, doživeo je jednostrani moždani udar leve hemisfere. Zbog teškog stanja, standardizovana procena jezika nije bila moguća u prvim nedeljama. Tretman je započet 90 dana nakon udara, trajao je 12 meseci, četiri puta nedeljno po 45 minuta, i fokusirao se na stimulaciju razumevanja govora, ekspresivnu komunikaciju kroz verbalne i neverbalne modalitete, kao i podršku komunikaciji u svakodnevnim situacijama. Terapija je dodatno unapređena saradnjom sa dr Tanjom

* vukicaninkovic@live.com

Milovanović i primenom savremenih materijala iz programa „Obuka za tretman afazije za logopede“. **Rezultati.** Tokom terapije pacijent je postao sposoban za standardizovano testiranje. Rezultati su pokazali više od 50% ukupnog skora u oblastima imenovanja i razumevanja na Bostonskom dijagnostičkom testu za afaziju. Klinička slika ukazuje na prelazak iz globalne afazije u Brokinu afaziju, sa očuvanim razumevanjem i otežanom, telegrafskom produkcijom. **Zaključak.** Ovaj prikaz potvrđuje značaj intenzivnog, individualizovanog tretmana, kontinuirane edukacije i prilagođavanja terapijskih ciljeva sposobnostima pacijenta, što doprinosi napretku i prelasku iz teških oblika afazije u funkcionalnije komunikacijske profile.

Ključne reči: *globalna afazija, Brokina afazija, Bostonski test, rehabilitacija, individualizovani tretman*

Vukica Ninković

Center for Social Work Šabac – Day Care Center for Children, Youth, and Adults with Intellectual Disabilities and Physical Impairments

Tanja Milovanović

Online Speech Therapy Office ‘Speech Therapist for Adults’, Belgrade, Serbia

SPEECH AND LANGUAGE THERAPY OUTCOMES IN A PATIENT WITH GLOBAL APHASIA – A CASE REPORT

Introduction. Aphasia is a language and speech disorder caused by brain damage. Global aphasia is characterized by complete deficits in comprehension and speech production, whereas Broca’s aphasia presents with preserved comprehension and impaired verbal production. Monitoring changes in patients allows for targeted and effective therapy planning. **Aims.** The aim of this study is to present the clinical progress of a patient who initially had global aphasia and an AT-stable condition, and to document the transition to a Broca’s aphasia profile during intensive individualized therapy. **Methods.** The patient, a 52-year-old male, experienced a unilateral left hemisphere stroke. Due to the severity of his condition, standardized language assessment was not possible in the early weeks. Therapy began 90 days post-stroke, lasting 12 months, four times per week for 45 minutes each session. The treatment focused on stimulating speech comprehension, expressive communication through verbal and non-verbal modalities, and supporting everyday communication. Therapy was further enhanced in collaboration with Dr. Tanja Milovanović, using contemporary materials from the “Aphasia Therapy Training for

Speech-Language Pathologists” program. **Results.** During therapy, the patient became able to complete standardized testing. Results showed over 50% of the total score in naming and comprehension subtests of the Boston Diagnostic Aphasia Examination. The clinical profile indicates a transition from global aphasia to Broca’s aphasia, with preserved comprehension and impaired, telegraphic speech production. **Conclusions.** This case highlights the importance of intensive, individualized therapy, continuous professional education, and adapting treatment goals to the patient’s abilities, contributing to progress and transition from severe aphasia to a more functional communicative profile.

Keywords: *global aphasia, Broca’s aphasia, Boston Diagnostic Aphasia Examination, rehabilitation, individualized therapy*

Aleksandra Malešević*, Tijana Nedeljković, Bojana Drobnjak
Logomedica ABA centar, Beograd, Srbija

VREME UKLJUČIVANJA U TRETMAN DECE SA AUTIZMOM

Definicija autizma obuhvata širok spektar simptoma koji se javljaju u oblasti socijalne interakcije, komunikacije i ponašanja. Dijagnostički kriterijumi, prema DSM-5, uključuju probleme u socijalnoj komunikaciji i prisustvo ograničenih i ponavljajućih obrazaca ponašanja. Tokom 1980-ih, dijagnoza i terapija su bili retki i ograničeni na slučajeve sa izraženim simptomima, zbog nedostatka svesti i jasnih dijagnostičkih kriterijuma. U 1990-im dolazi do povećanja broja dijagnostikovanih, sa prevalencijom od oko 0.5% do 1%, što se povezuje sa proširenjem dijagnostičkih kriterijuma. U narednoj deceniji, 2000-ih, globalna prevalencija autizma naglo raste, dosežući između 1% i 3%. Najnoviji podaci iz 2021. godine ukazuju da je globalna prevalencija autizma približno 1 na 127 osoba. Ovi podaci ukazuju da su problemi u komunikaciji i socijalnoj interakciji najčešći razlozi za uključivanje dece u terapiju, dok su trendovi u dijagnostici i pristupu tretmanu tokom decenija značajno evoluirali. Jedan od najznačajnijih alata za dijagnostiku je ADOS (Autism Diagnostic Observation Schedule), koji omogućava procenu simptoma kroz direktnu interakciju sa detetom i posmatranje njegovog ponašanja u različitim situacijama. Terapeutski pristupi imaju ključnu ulogu u radu sa decom. Jedini naučno utemeljen

* aleksandra.malesevic@gmail.com

metod u njihovom tretmnu je ABA (Applied Behavior Analysis), koja se zasniva na primeni principa učenja, kako bi se podstaklo usvajanje veština i unapredilo ponašanje. Cilj ovog rada je da istraži razloge i vreme uključivanja dece sa autizmom u terapiju. Istraživanje je uključilo 30 ispitanika, roditelja dece starosti od 3-6 godina kojima je dijagnostikovano autizam. Rezultati su pokazali da je 70% ispitanika navelo probleme sa komunikacijom kao glavni razlog za uključivanje dece u tretman, dok je 60% roditelja odlučilo da započne tretman pre četvrte godine života deteta. Ovi rezultati pružaju značajne uvide u razumevanje stavova roditelja i faktora koji utiču na odluke o tretmanu dece sa autizmom.

Ključne reči: *autizam, incidenca autizma, ADOS(Autism Diagnostic Observation Schedule), ABA (Applied Behavior Analysis)*

Aleksandra Malešević, Tijana Nedeljković, Bojana Drobnjak
Logomedica ABA Center, Belgrade, Serbia

TIMING OF TREATMENT INITIATION FOR CHILDREN WITH AUTISM

The definition of autism encompasses a broad spectrum of symptoms that occur in the areas of social interaction, communication, and behavior. The diagnostic criteria, according to DSM-5, include difficulties in social communication and the presence of restricted and repetitive patterns of behavior. During the 1980s, diagnosis and therapy were rare and limited to cases with pronounced symptoms due to a lack of awareness and clear diagnostic criteria. In the 1990s, there was an increase in the number of diagnosed cases, with prevalence rates ranging from approximately 0.5% to 1%, which is associated with the expansion of diagnostic criteria. In the following decade, the 2000s, the global prevalence of autism sharply increased, reaching between 1% and 3%. Recent data from 2021 indicate that the global prevalence of autism is approximately 1 in 127 individuals. These data suggest that communication and social interaction difficulties are the most common reasons for including children in therapy, while trends in diagnosis and treatment approaches have significantly evolved over the decades. One of the most important diagnostic tools is the Autism Diagnostic Observation Schedule (ADOS), which allows for the assessment of symptoms through direct interaction with the child and observation of

their behavior in various situations. Therapeutic approaches play a crucial role in working with children. The only scientifically validated method in their treatment is Applied Behavior Analysis (ABA), which is based on the application of learning principles to promote skill acquisition and improve behavior. The aim of this research is to explore the reasons and timing of therapy initiation for children with autism. The research involved 30 participants, parents of children aged 3 to 6 years who have been diagnosed with autism. Results indicated that 70% of respondents cited communication difficulties as the primary reason for involving their children in treatment, while 60% of parents decided to commence treatment before their child's fourth birthday. These results provide significant insights into understanding parental attitudes and factors influencing decisions regarding the treatment of children with autism.

Keywords: *autism, autism incidence, ADOS (Autism Diagnostic Observation Schedule), ABA (Applied Behavior Analysis)*

Vesna Lazarovska*

*Centar za rehabilitaciju patologije verbalne komunikacije, Skoplje, Severna
Makedonija*

PROCENA IDENTIFIKACIJE REČENICA ZATVORENOG TIPA KOD OSOBA SA KOHLEARNIM IMPLANTIMA

Uvod. Pojava kohlearnog implanta smatra se revolucionarnom u pogledu rešavanja problema sa sluhom. Hirurška intervencija je samo prvi korak u pomoći osobama sa teškim gubitkom sluha. Odmah nakon aktivacije kohlearnog implanta sledi intenzivan rehabilitacioni tretman, kroz koji je, primenom auditivnih i govornih vežbi, moguće postići pun efekat kohlearnog implanta. Predmet i cilj. Ovim radom je obuhvaćena 31 osoba sa prelingvalnim gubitkom sluha. Svim ispitanicima prema kriterijumima za uključivanje u ovu studiju, nakon testiranja ugrađen im je kohlearni implant u Klinici za uho, nos i grlo u Skoplju. Cilj ovog rada bio je da se proceni identifikacija rečenica zatvorenog tipa kod osoba sa prelingvalnim gubitkom sluha i da se proceni korist od toga, odnosno da se utvrdi dinamika razvoja percepcije govora u periodu od 6, 12 i 24 meseca. Materijal i rezultati. Učesnicima je primenjen Sentence Test - closed set. Njime smo procenili sposobnost identifikovanja reči u datim rečenicama koje imaju odgovarajuće slike. Svaka rečenica se izgovara samo jednom.

* vesnalazarovska@yahoo.com

Test se izvodi bez čitanja sa usana, samo slušanjem. Za statističku obradu podataka dobijenih tokom istraživanja kreirana je baza podataka u statističkom programu SPSS za Windows. Da bi se utvrdila značajnost razlika u analiziranim testovima između ispitanika pre i posle postavljanja slušnih amplifikatora i nakon implantacije kohlearnog implantata, kao i među ispitanicima sa implantiranim kohlearnim implantatom nakon 6, 12, 24 meseca od implantacije, korišćeni su neparametarski testovi za dva ili više zavisnih uzoraka (McNemar test i Cochran Q test); vrednosti $p < 0,05$ smatrane su statistički značajnim. Zaključak. Rezultati su bili progresivni u odnosu na period praćenja od 6, 12 i 24 meseca. Vrednosti ispitivanih rezultata bile su progresivne tokom vremenskog perioda. Što je duže kohlearni implant korišćen, rezultati su bili bolji.

Ključne reči: *gubitak sluha, kohlearni implant, rehabilitacioni tretman, razvoj govora*

Vesna Lazarovska

*Center for Rehabilitation of Verbal Communication Disorders, Skopje, North
Macedonia*

ASSESSMENT OF CLOSED-TYPE SENTENCE IDENTIFICATION IN PERSONS WITH COCHLEAR IMPLANTS

Introduction. The advent of the cochlear implant is considered revolutionary in terms of solving hearing problems. Surgical intervention is only the first step in helping people with severe hearing loss. Immediately after the activation of the cochlear implant, intensive rehabilitation treatment follows, through which, by applying auditory and speech exercises, it is possible to achieve the full effect of the cochlear implant. Subject and aim. This study included 31 people with prelingual hearing loss. All subjects, according to the criteria for inclusion in this study, after testing, were implanted with a cochlear implant at the Ear, Nose and Throat Clinic in Skopje. The aim of this study was to assess the identification of closed-type sentences in people with prelingual hearing loss and to assess the benefit of this, i.e. to determine the dynamics of speech perception development in the period of 6, 12 and 24 months. Material and results. The Sentence Test -closed set was administered to the participants. We used it to assess the ability to identify words in given sentences that have corresponding pictures. Each sentence is pronounced only once. The test is performed without reading from the mouth, only by listening. For the statistical processing of the data obtained during the research, a database was

created in the statistical program SPSS for Windows. In order to determine the significance of the differences in the analyzed tests between the subjects before and after the placement of hearing amplifiers and after the implantation of a cochlear implant, as well as among subjects with an implanted cochlear implant after 6, 12, 24 months from implantation, non-parametric tests for two or more dependent samples (McNemar test and Cochran Q test); p values <0.05 were considered statistically significant. Conclusion. The results were progressive over the 6, 12 and 24 months follow-up periods. The values of the examined outcomes were progressive over the time period. The longer the cochlear implant was used, the better the results were.

Keywords: *hearing loss, cochlear implant, rehabilitation treatment, speech development*

Danijela Krunic*, Sandra Radojević Mihajlović

Dom Zdravlja Kragujevac, Kragujevac, Srbija

KOMPLEMENTARNI PRISTUP U PROCENI RAZVOJA DECE: ULOGA CDI INVENTARA I BRUNET-LÉZINE SKALE - INTERPRETACIJA, KLINIČKA PRIMENA I OGRANIČENJA

Uvod. Rana identifikacija dece sa rizikom od kašnjenja u razvoju od kritične je važnosti za efikasnu ranu intervenciju u primarnoj zdravstvenoj zaštiti dece predškolskog uzrasta. Inventar razvoja deteta (CDI), Harolda Iretona i Brunet-Lézine skala predstavljaju dva komplementarna instrumenta koji se koriste u proceni razvoja dece u Razvojnom savetovalištu DZ Kragujevac. CDI se oslanja na izveštaje roditelja, dok Brunet-Lézine skala podrazumeva direktnu procenu psihologa. **Cilj.** Cilj ovog rada je da istraži komplementarnost ova dva alata, njihove psihometrijske karakteristike i primenu u kliničkom okruženju, posebno u kontekstu prakse u Razvojnom savetovalištu DZ Kragujevac i međunarodnih istraživanja. **Metodologija.** Pretražili smo baze podataka PubMed, Embase, CINAHL, PsycINFO i Google Scholar do septembra 2026. Godine. Rad se bazira na sistematskom pregledu literature i analizi postojećih studija koje su se bavile psihometrijskim svojstvima i primenom CDI-ja i Brunet-Lézine skale. **Rezultati.** CDI pokazuje visoku internu konzistentnost ($\alpha = 0,71-0,89$) i dobru

* danijelakrunic2012@gmail.com

konvergentnu validnost sa drugim srodnim alatima za procenu razvojnih kašnjenja. Brunet-Lézine skala pokazuje visoku pouzdanost (Cronbach $\alpha = 0,95-0,98$) i validnost u proceni psihomotornog razvoja. Kombinovana upotreba ova dva alata omogućava optimalno korišćenje resursa i tačnije usmeravanje intervencija. **Zaključak.** CDI i Brunet-Lézine skala predstavljaju komplementarne alate u proceni razvoja dece. Njihova kombinovana upotreba omogućava poboljšane ishode za decu, posebno u kontekstu rane intervencije.

Ključne reči: *CDI, Brunet-Lézine, razvojna procena, skrining, izveštaji roditelja, psihomotorni razvoj, logopedija, razvojna psihologija*

Danijela Krunić, Sandra Radojević Mihajlović

Health Center Kragujevac, Kragujevac, Serbia

COMPLEMENTARY APPROACH IN CHILD DEVELOPMENT ASSESSMENT: THE ROLE OF THE CDI AND THE BRUNET- LÉZINE SCALE - INTERPRETATION, CLINICAL APPLICATION, AND LIMITATIONS

Introduction. Early identification of children at risk for developmental delays is critical for effective early intervention in primary pediatric healthcare for preschool-aged children. The Child Development Inventory (CDI) and the Brunet-Lézine Scale represent two complementary instruments used for developmental assessment at the Developmental Counseling Center of the Kragujevac Health Center. The CDI relies on parent reports, while the Brunet-Lézine Scale involves direct assessment by a psychologist. **Objective.** The aim of this study is to explore the complementarity of these two tools, their psychometric characteristics, and their application in a clinical setting, particularly within the practice of the Developmental Counseling Center of the Kragujevac Health Center and in the context of international research. **Methodology.** We searched the PubMed, Embase, CINAHL, PsycINFO, and Google Scholar databases up to September 2026. This paper is based on a systematic literature review and an analysis of existing studies that have dealt with the psychometric properties and application of the CDI and the Brunet-

Lézine Scale. **Results.** The CDI demonstrates high internal consistency ($\alpha = 0.71-0.89$) and good convergent validity with other related tools for assessing developmental delays. The Brunet-Lézine Scale shows high reliability (Cronbach's $\alpha = 0.95-0.98$) and validity in assessing psychomotor development. The combined use of these two tools allows for optimal resource utilization and more precise targeting of interventions. **Conclusion.** The CDI and the Brunet-Lézine Scale represent complementary tools in child development assessment. Their combined use enables improved outcomes for children, particularly in the context of early intervention.

Keywords: *CDI, Brunet-Lézine, developmental assessment, screening, parent reports, psychomotor development, speech-language pathology, developmental psychology*

Dragana Baćinac**, Mile Vuković

**Student doktorskih studija Univerziteta u Beogradu - Fakulteta za specijalnu
edukaciju i rehabilitaciju, Beograd, Srbija*

UTICAJ OBRAZOVANJA NA OČUVANJE LEKSIČKO- SEMANTIČKIH SPOSOBNOSTI KOD STARIJIH OSOBA

Uvod: U starosti se javljaju određene promene na planu govora i jezika koje starijim osobama mogu praviti problem u svakodnevnoj komunikaciji. Konkretno, primećuju se određene promene na planu razumevanja jezika, zatim na planu morfosintaksičkih i narativnih sposobnosti, kao i na planu leksičko-semantičkih sposobnosti. Iako su sve jezičke komponente značajne za funkcionalnu komunikaciju, leksičko-semantičke sposobnosti imaju posebno važnu ulogu u očuvanju funkcionalne nezavisnosti i komunikativne kompetencije. Prethodna istraživanja ukazuju da obrazovanje može delovati kao zaštitni faktor na očuvanje jezičkih i komunikacionih sposobnosti kroz mehanizam kognitivne rezerve. **Cilj:** Cilj ovog istraživanja je da se utvrdi da li obrazovanje utiče na očuvanje leksičko-semantičkih sposobnosti kod starijih osoba. **Metode:** Istraživanjem je obuhvaćeno ukupno 30 ispitanika, starosti od 66 do 75 godina. Ispitanici su bili podeljeni u grupe prema nivou obrazovanja (osnovno, srednje i visoko obrazovanje). Procena leksičko-semantičkih sposobnosti izvršena je

* dbacinac@yahoo.com

pomoću Semantičkog testa. Podaci su obrađeni u programu SPSS (verzija 26), a za poređenje grupnih postignuća korišćena je jednofaktorska analiza varijanse (ANOVA). **Rezultati:** Ispitanici sa osnovnom školom ostvarili su najniža postignuća na Semantičkom testu u poređenju sa drugim grupama (AS = 31.22). Ispitanici sa srednjom školom su ostvarili bolje rezultate (AS = 43.92), dok su ispitanici sa završenim fakultetom ostvarili najbolja postignuća (AS = 47.0). Jednofaktorska ANOVA je pokazala da postoji statistički značajna razlika u postignućima na Semantičkom testu između tri grupe ispitanika ($F(2, 27) = 48.99, p < .001, \eta^2 = .78$). **Zaključak:** Nalazi pokazuju da obrazovanje značajno doprinosi očuvanju leksičko-semantičkih sposobnosti u starosti, potvrđujući ulogu obrazovanja kao oblika kognitivne rezerve. Rezultati naglašavaju potrebu za ciljanom podrškom starijim osobama sa nižim nivoom obrazovanja, u cilju unapređenja komunikativne kompetencije i funkcionalne nezavisnosti u poznim godinama.

Ključne reči: *starost, obrazovanje, leksičko-semantičke sposobnosti, Semantički test*

Dragana Baćinac*, Mile Vuković

**PhD Student, University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade, Serbia*

THE INFLUENCE OF EDUCATION ON THE PRESERVATION OF LEXICAL-SEMANTIC ABILITIES IN OLDER ADULTS

Introduction: In older age, certain changes in speech and language occur that may cause difficulties in everyday communication. Specifically, changes can be observed in language comprehension, morphosyntactic and narrative abilities, as well as in lexical-semantic abilities. Although all language components are important for functional communication, lexical-semantic abilities play a particularly significant role in maintaining functional independence and communicative competence. Previous research suggests that educational attainment may serve as a protective factor for the preservation of linguistic and communicative abilities through the mechanism of cognitive reserve. **Aim:** The aim of this study was to determine whether education influences the preservation of lexical-semantic abilities in older adults. **Methods:** The study included a total of 30 participants, aged 66 to 75 years. Participants were divided into groups according to their level of education (primary, secondary, and higher education). Lexical-semantic abilities were assessed using the Semantic Test. Data were analyzed with SPSS (version 26), and a one-

way ANOVA was applied to compare group performance. **Results:** Participants with primary education achieved the lowest scores on the Semantic Test compared to other groups ($M = 31.22$). Participants with secondary education performed better ($M = 43.92$), while participants with higher education achieved the highest scores ($M = 47.0$). A one-way ANOVA showed a statistically significant difference in Semantic Test performance among the three groups of participants ($F(2, 27) = 48.99, p < .001, \eta^2 = .78$). **Conclusion:** The findings demonstrate that higher education contributes significantly to the preservation of lexical-semantic abilities in older age, supporting the notion of education as a form of cognitive reserve. These results emphasize the need for targeted support programs for less-educated older adults to foster communicative competence and functional independence in later life.

Keywords: *older age, education, lexical-semantic abilities, Semantic Test*

Jelena Milisavljević*

Akademija za humani razvoj, Beograd, Srbija

Mirna Zelić

Centar Terapika, Beograd, Srbija

LIKE/FOLLOW NE LEČI: OPASNOST LOGOPEDSKIH SAVETA SA DRUŠTVENIH MREŽA

Razvoj društvenih mreža doveo je do sve većeg prisustva logopeda na platformama poput Instagrama i TikToka. Roditelji, vođeni željom da pomognu detetu, sve češće prate profile koji nude „uradi sam“ savete, brza rešenja i kratke video-tutorijale. Iako je edukacija javnosti jedan od važnih zadataka struke, postavlja se pitanje – gde je granica između informisanja i terapije?

Analiza 45 profila pokazala je da više od polovine sadržaja sadrži savete koji se mogu tumačiti kao zamena za logopedski tretman, dok manji broj nudi isključivo edukativne informacije. Najzastupljenija publika su roditelji, koji u nedostatku dostupnih stručnjaka lako prihvataju brza rešenja. Ova praksa nosi brojne rizike: pogrešno prikazivanje postupaka, preterano pojednostavljivanje terapije, mogućnost pogoršanja stanja deteta, kao i stvaranje lažne slike o logopediji. Dodatno, ovakvi sadržaji mogu izazvati osećaj krivice i frustraciju kod roditelja.

U radu se ističu i etički izazovi: zloupotreba dece u promotivne svrhe, zamađljivanje granice između edukacije i reklame, kao i urušavanje

* jelena.milisavljevic90@gmail.com

kredibiliteta profesije. Kao odgovor, predlaže se jasna razlika između edukativnih i terapijskih sadržaja, odgovorno korišćenje digitalnih platformi i uvođenje smernica za etičko ponašanje logopeda na mrežama.

Zaključak je jasan: društvene mreže mogu biti moćan saveznik u širenju svesti, ali samo ako se koriste odgovorno. Prioritet mora ostati zaštita deteta i očuvanje dostojanstva profesije.

Ključne reči: *logopedija, društvene mreže, etika*

Jelena Milisavljević

College of Human Development, Belgrade, Serbia

Mirna Zelić

Terapika Center, Belgrade, Serbia

LIKE/FOLLOW DOESN'T HEAL: THE DANGER OF SPEECH THERAPY ADVICE FROM SOCIAL MEDIA

The rise of social media has led to the increasing presence of speech therapists on platforms such as Instagram and TikTok. Parents, driven by the desire to help their children, often follow profiles that provide “do-it-yourself” advice, quick fixes, and short video tutorials. While public education is an important mission of the profession, the question arises: where is the line between raising awareness and providing therapy?

An analysis of 45 profiles showed that more than half of the content included advice that could be interpreted as a substitute for speech therapy, while a smaller number offered purely educational information. The primary audience are parents, who, in the absence of available specialists, tend to accept quick solutions. This practice carries multiple risks: misrepresentation of therapeutic procedures, oversimplification of therapy, potential worsening of the child's condition, and creating a false perception of speech therapy. In addition, such content can generate feelings of guilt and frustration among parents.

The paper highlights ethical challenges: the exploitation of children for promotional purposes, blurred boundaries between education and

advertising, and the erosion of professional credibility. The proposed response includes a clear distinction between educational and therapeutic content, responsible use of digital platforms, and the introduction of ethical guidelines for speech therapists online.

The conclusion is clear: social media can be a powerful ally in raising awareness, but only if used responsibly. The priority must remain the protection of the child and the preservation of the dignity of the profession.

Keywords: *speech therapy, social media, ethics*

ISBN-978-86-904830-4-4

